НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ЗВІТ

ПРО ПОРУШЕННЯ

ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ
АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ

2013-2018

ЗМІСТ

Найважливіші зведені дані звіту 3

Аналіз порушень прав адвокатів за 2013–2018 рр. 7

I. Міжнародні та національні стандарти професійних прав адвокатів 13

II. Порушення гарантій адвокатської діяльності 16

ВИСНОВКИ 40

НАЙВАЖЛИВІШІ ЗВЕДЕНІ ДАНІ ЗВІТУ

ВБИВСТВА ТА ПОСЯГАННЯ НА ЖИТТЯ АДВОКАТІВ

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АДВОКАТІВ

ФІЗИЧНА РОЗПРАВА З АДВОКАТАМИ

ПОГРОЗИ АДВОКАТАМ

ЗНИЩЕННЯ МАЙНА АДВОКАТІВ

ОБШУКИ У ПРИМІЩЕННЯХ АДВОКАТІВ

ПРОВЕДЕННЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

ДОПИТ АДВОКАТІВ У ЯКОСТІ СВІДКІВ ПО СПРАВАМ ДЕ АДВОКАТИ Є ЗАХИСНИКАМИ

ВТРУЧАННЯ В ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ АДВОКАТА

ВБИВСТВА ТА ЗАМАХИ НА АДВОКАТІВ

1	0	2 + 1	3 + 2	2 + 1	0
ВБИВСТВО	ВБИВСТВ	ВБИВСТВ ТА ЗАМАХІВ	ВБИВСТВ ТА ЗАМАХІВ	ВБИВСТВ ТА ЗАМАХІВ	ВБИВСТВ
2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АДВОКАТІВ

6	1	3	10	10	6
ВИПАДКІВ	ВИПАДОК	ВИПАДКИ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ
2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.

ФІЗИЧНА РОЗПРАВА З АДВОКАТАМИ

2	2	3	9	19	5
ВИПАДКИ	ВИПАДКИ	ВИПАДКИ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ
2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.

ПОГРОЗИ АДВОКАТАМ

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
1	1	3	13	8	1
ВИПАДОК	ВИПАДОК	ВИПАДКИ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ	ВИПАДОК

ЗНИЩЕННЯ МАЙНА АДВОКАТІВ

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
1	0	3	5	1	0
ВИПАДОК	ВИПАДКІВ	ВИПАДКИ	ВИПАДКІВ	ВИПАДОК	ВИПАДКІВ

ОБШУКИ У ПРИМІЩЕННЯХ АДВОКАТІВ

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
9	4	5	13	19	6
ВИПАДКІВ	ВИПАДКИ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ	ВИПАДКІВ

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ ДІЇ

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
1	0	3	4	4	0
випадок	випадків	випадки	випадки	випадки	випадків

ДОПИТ АДВОКАТА У ЯКОСТІ СВІДКА

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
2	2	4	13	8	0
випадки	випадки	випадки	випадків	випадків	випадків

ВТРУЧАННЯ В ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ АДВОКАТА

2013	2014	2015	2016	2017	2018 | I кв.
4	2	5	27	28	6
випадки	випадки	випадків	випадків	випадків	випадків

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ПРАВ АДВОКАТІВ ЗА 2013–2018 РР.

КІЛЬКІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО АДВОКАТІВ ЗА 2013-2018 РР.

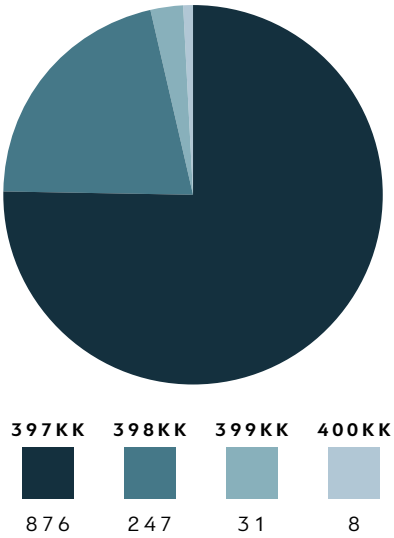

Як видно з таблиці, непоодинокими є випадки звернення адвокатів із заявами про вчинення щодо них кримінальних правопорушень за статтями, які передбачають відповідальність за прошення професійних прав та гарантій адвокатів.

Так за період з 2013 року (дата початку функціонування Єдиного реєстру досудових розслідувань) по теперішній час за статтями 397-400 КК України було внесено відомості про вчинення кримінальних правопорушень щодо адвокатів до ЄРДР 1162 рази.

З них:

- **За статтею 397 КК (втручання в діяльність захисника чи представника) – 876, тобто 75%**
- **За статтею 398 КК (погроза або насильство щодо захисника чи представника) – 247, 21%**
- **За статтею 399 КК (умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника) – 31, 3%**
- **За статтею 400 КК (Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги) – 8, менше 1%**

КІЛЬКІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО АДВОКАТІВ

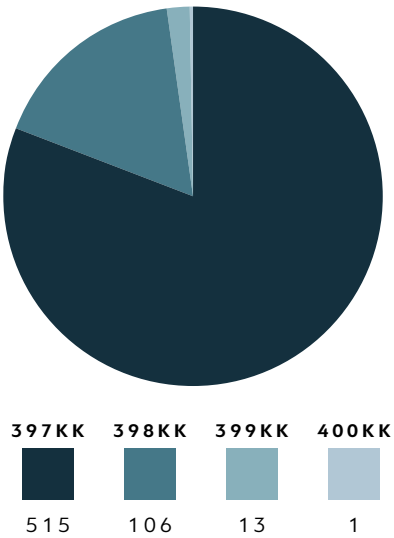

Рішення про закриття кримінального провадження за період з 2013 року (дата початку функціонування Єдиного реєстру досудових розслідувань) по теперішній час за статтями 397-400 КК України було прийнято 640 разів, що складає приблизно 51%

З них:

- **За статтею 397 КК (втручання в діяльність захисника чи представника) – 515,**
- **За статтею 398 КК (погроза або насильство щодо захисника чи представника) – 106,**
- **За статтею 399 КК (умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника) – 13,**
- **За статтею 400 КК (Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги) – 1,**

КІЛЬКІСТЬ ОБВИНУВАЛЬНИХ АКТІВ НАПРАВЛЕНИХ ДО СУДУ

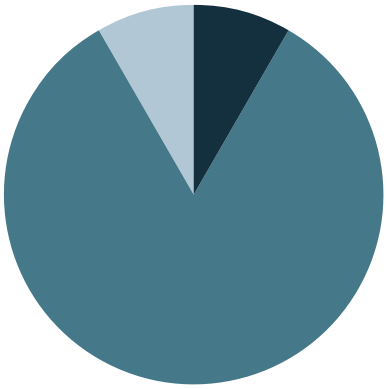

397КК	398КК	399КК	400КК
1	10	0	1

Рішення про направлення обвинувального акту до суду по кримінальним повадженням за період з 2013 року (дата початку функіонування Єдиного реєстру досудових розслідувань) по теперішній час за статтями 397-400 КК України було прийнято 12 разів, що складає приблизно 1%

З них:

- **За статтею 397 КК (втручання в діяльність захисника чи представника) -1,**
- **За статтею 398 КК (погроза або насильство щодо захисника чи представника) -10,**
- **За статтею 399 КК (умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника) -0,**
- **За статтею 400 КК (Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги) -1,**

В провадженні за період з 2013 року (дата початку функіонування Єдиного реєстру досудових розслідувань) по теперішній час за статтями 397-400 КК України перебувають 512 кримінальні провадження за якими не прийнято жодного рішення, що складає приблизно 44%

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ПРАВ АДВОКАТІВ ПО РОКАМ:

2013

2013 РІК В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

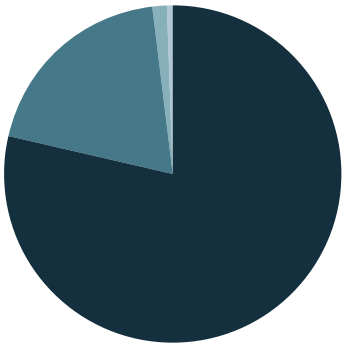

397КК	398КК	399КК	400КК
203	50	4	1

2013 РІК В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

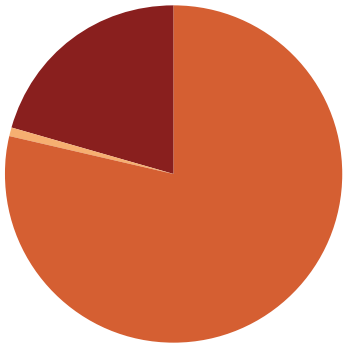

ЗАКРИТО	ДО СУДУ	БЕЗ РІШЕННЯ
203	2	53

2014

2014 РІК В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

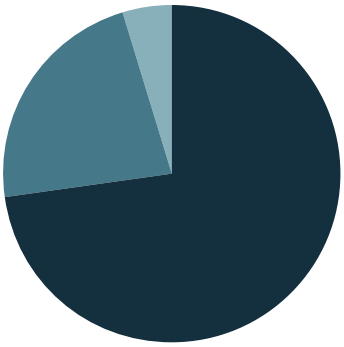

397КК	398КК	399КК	400КК
94	29	6	0

2014 РІК В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

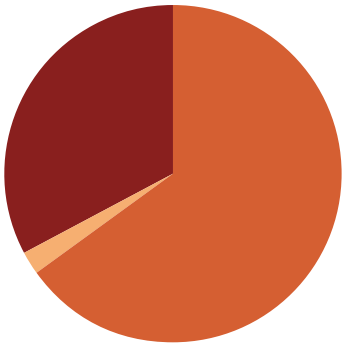

ЗАКРИТО	ДО СУДУ	БЕЗ РІШЕННЯ
84	3	42

2015

2015 РІК В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

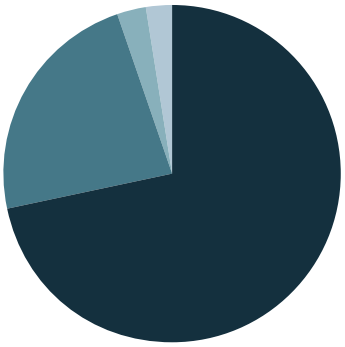

397КК	398КК	399КК	400КК
121	41	5	4

2015 РІК В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

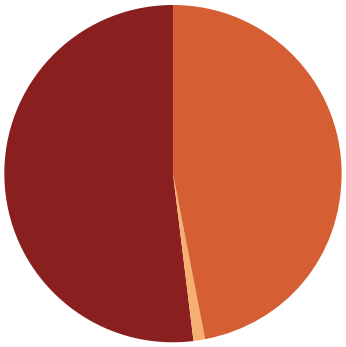

ЗАКРИТО	ДО СУДУ	БЕЗ РІШЕННЯ
84	2	92

2016

2016 РІК В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

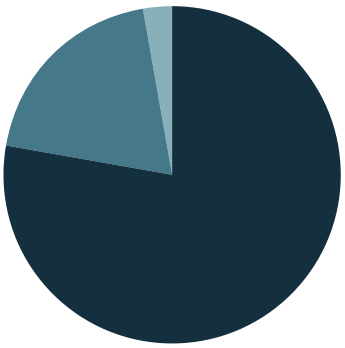

397КК	398КК	399КК	400КК
182	46	6	0

2016 РІК В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

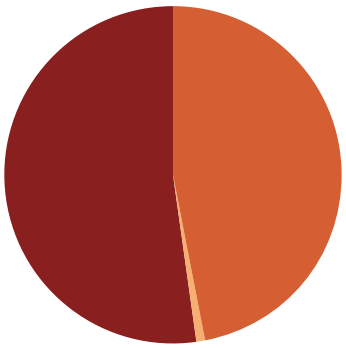

ЗАКРИТО	ДО СУДУ	БЕЗ РІШЕННЯ
110	2	122

2017

2017 РІК В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

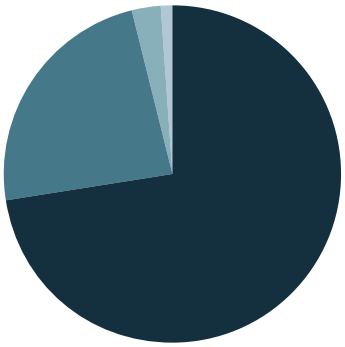

397КК 224
398КК 74
399КК 9
400КК 3

2017 РІК В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

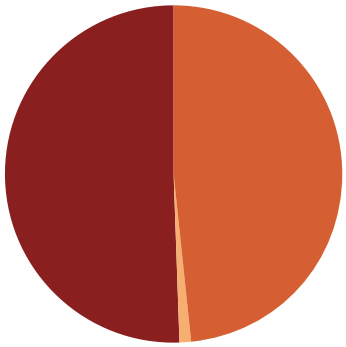

ЗАКРИТО 153
ДО СУДУ 3
БЕЗ РІШЕННЯ 159

2018 (І-Й КВАРТАЛ)

І КВАРТАЛ 2018 РОКУ В РОЗРІЗІ СТАТЕЙ КК

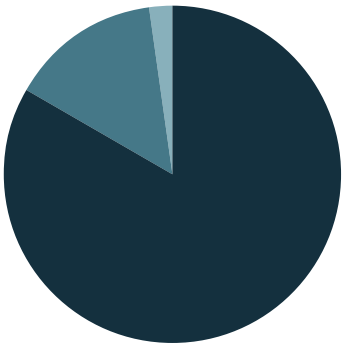

397КК 40
398КК 7
399КК 1
400КК 0

І КВАРТАЛ 2018 РОКУ В РОЗРІЗІ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ

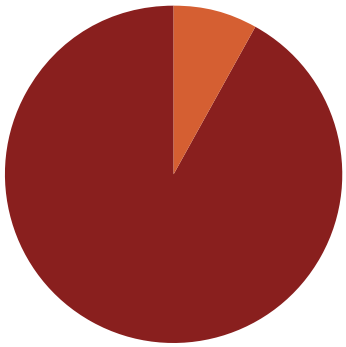

ЗАКРИТО 4
ДО СУДУ 0
БЕЗ РІШЕННЯ 45

В 2013 році досить великою є кількість звернень авдокатів щодо вчинення відносно них кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною діяльністю (258), в тому числі наявний 1 випадок вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката, а саме посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Ефективність розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, скоєних відносно адвокатів у 2013 році склала 1%.

в 2014 році кількість звернень авдокатів щодо вчинення відносно нах кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною діяльністю дещо зменьшилася (129): проте це пов'язано з політичною ситуацією в країні, оскільки багато з адвокатів приймали участь в Майдані, а правоохоронні органи, загалом в цей період майже не працювали. Вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката в 2014 році не відбувалось.

Ефективність розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, скоєних відносно адвокатів у 2015 році склала 2%.

В 2015 році порівняно збільшилась кількість звернень авдокатів щодо вчинення відносно нах кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною дільністю (178), в тому числі наявні 4 випадки вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката, а саме посягання на життя захисника чи представника особи у

зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тобото в 4 рази.

Ефективність розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, скоєних відносно адвокатів у 2015 році склала 1%.

В 2016 році істотно збільшилась кількість звернень адвокатів щодо вчинення відносно них кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною дільністю (234), в тому числі наявні 4 випадки вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката, а саме посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тобото в 4 рази.

в 2017 році і кількість звернень адвокатів щодо вчинення відносно нах кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною дільністю збільшилася приблизно в півтора рази(315), з в тому числі наявні 3 випадки вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката, а саме посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тобото на 25 %менше ніж в попередньому році.

*Збільшення кільності злочинів які вчиняються щодо адвокатів співпадає з зайняттям посади Генерального прокурора України Юрієм Луценком в травні 2016 року. Цим також пояснюється низька ефективніть розлідування кримінальних правопорушень, щодо злочиів скоєних відносно адвокатив у зв'язку з їх професійною діяльністю.

В першому кварталі 2018 року і кількість звернень авдокатів щодо вчинення відносно них кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх професійною дільністю склала (40), випадків вчинення особливо тяжкого злочину щодо адвоката, а саме посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги не зафіксовано.

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТТЯМИ 397КК, 398КК, 399КК ТА 400КК.

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА ЗЛОЧИНІВ ЩОДО АДВОКАТІВ ЗА 2013-2018 РР.

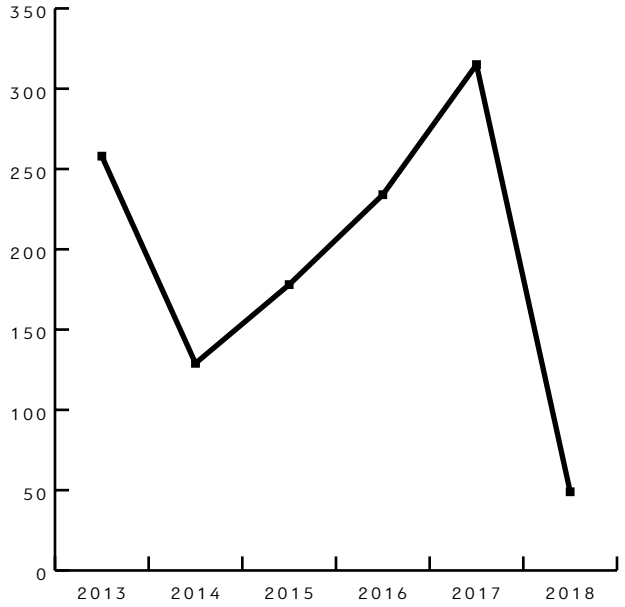

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТТЕЮ 397 КК ЩОДО АДВОКАТІВ 2013-2018 Р.

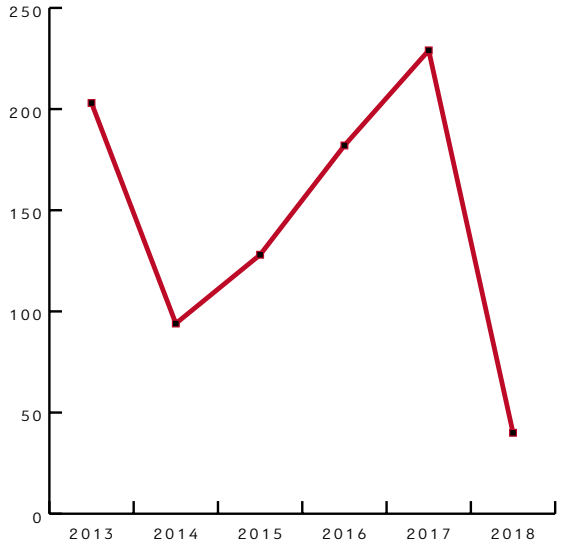

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТТЕЮ 398 КК ЩОДО АДВОКАТІВ 2013-2018 Р.

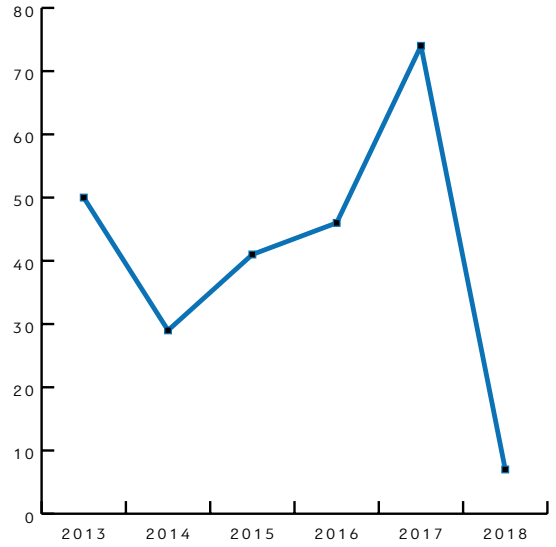

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТТЕЮ 399 КК ЩОДО АДВОКАТІВ 2013-2018 Р.

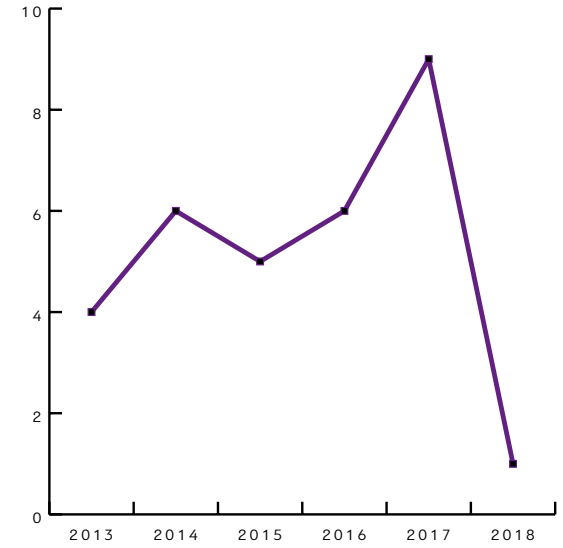

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТТЕЮ 400 КК ЩОДО АДВОКАТІВ 2013-2018 Р.

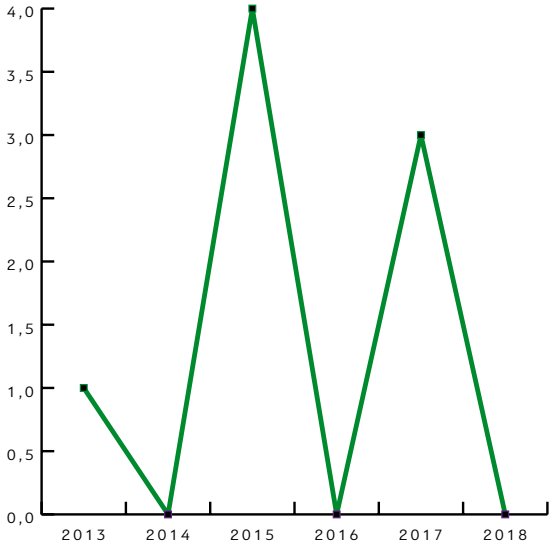

Загальним трендом по всіх статтях КК є збільшення кількості випадків вчинення щодо адвокатів кримінальних правопорушень у зв'язку з їх професійною діяльністю та низький рівень розкриття цих злочинів. Рівень кільності обвинувальних актів направлених до суду за вищезазначеними кримінальними провадженнями не перевищує 2 відсотків.

З вищенаведеного аналізу виходить, що очевидною є тенденція збільшення випадків порушення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Разом з тим, невтішним є тренд, який свідчить про невжиття заходів реагування на заяви адвокатів щодо порушення їх прав правоохоронними органами та повне ігнорування випадків порушень таких прав разом та непритягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Комітетом захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності прийнято рішення про звернення до Генерального прокурора України з вимогою заслухати всі кримінальні провадження за вищезазначеними статтями, які перебувають в даний час 1 провадженні, або щодо яких прийнято рішення про закриття, з подальшим інформуванням НААУ про результати таких заслуховувань.

Член Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, адвокат **Юрій Григоренко**

I. МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стандарти Ради Європи та практика Європейського суду з прав людини вимагають забезпечення на національному рівні прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Така позиція обумовлена високими правовими стандартами будь-якої сучасної демократичної держави, а саме визнанням прав та свобод людини – найвищою соціальною цінністю, при цьому адвокатура є тим інститутом, який стоїть на сторожі цих прав.

Лише сильна і незалежна адвокатура спроможна обмежити надмірне втручання держави у сферу приватних інтересів особи та є ключовим компонентом у системі забезпечення справедливого судового розгляду та дотримання прав людини.

- Адвокатська діяльність – це правовий термін, який визначений статтями 1, 3 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та розуміється як законна професійна діяльність особи зі спеціальним статусом на підставі законодавства України. Тобто закон визначає три основних елементи статусу адвоката: соціальний (незалежна професійна діяльність самозайнятої особи), правовий – діяльність як така можлива лише у межах правового поля та спеціальний – держава узяла на себе гарантії професійної діяльності адвоката. Останнє передбачає, у тому числі, і належний рівень компетенції та відповідальність органу досудового розслідування та суду при вчиненні дій щодо адвоката.
- Забезпечення гарантій адвокатської діяльності означає як відсутність протиправного впливу на адвоката з боку будь-кого, так і дотримання державою спеціальних гарантій здійснення професійної діяльності адвоката, які включають в себе недоторканність адвокатської таємниці та спеціальний порядок кримінального провадження щодо особи зі спеціальним статусом адвоката.
- Ситуація з порушення державних гарантій адвокатської діяльності виникла у результаті конфлікту інтересів, що існує у сфері захисту прав людини та громадянина між правоохоронною та судовою системами та представниками незалежного професійного середовища у державі. Цей конфлікт є наслідком впровадження у структуру національного права англо-саксонського догмата прав людини, який входить у конфлікт із нормативно утворюючою системою романо-германського права. Останнє є трансформуючою моделлю традицій, релігії та моралі, де право закріплює вже існуючу соціальну структуру взаємин, а не навпаки.

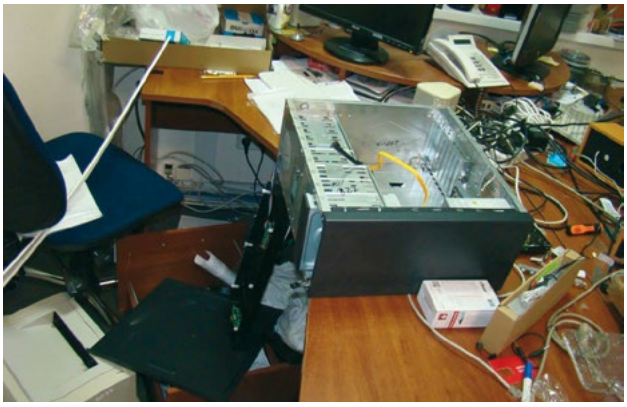

- Встановлені Міжнародною асоціацією адвокатів у 1990 році стандарти адвокатської діяльності знайшли своє відображення у нормах національного законодавства України та повинні суворо дотримуватись представниками виконавчої, законодавчої та судової гілок влади. Ці міжнародні стандарти є загальновизнаними у будь-якій правовій державі та, серед іншого, включають:
- створення умов, за яких кожен мав би можливість отримання правової допомоги з боку обраного ним незалежного адвоката для захисту (здійснення юридичних, економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав);
- професійні асоціації адвокатів відіграють ключову роль у підтримці професійних стандартів та етичних норм, у захисті своїх членів від необґрунтованих обмежень і порушень, у забезпеченні юри-

дичною допомогою всіх, хто її потребує, а також у взаємодії з урядовими та іншими інститутами для досягнення цілей правосуддя;

- керуючись встановленими правилами, стандартами та етичними нормами, адвокати при виконанні своїх обов'язків завжди повинні діяти вільно, чесно і безстрашно, відповідно до законних інтересів клієнта і без будь-якого втручання чи тиску з боку органів влади або громадськості;
- заборону ототожнення чи ідентифікації адвоката органами влади та громадськістю з його клієнтом або зі справою свого клієнта незалежно від того, наскільки популярною або навпаки непопулярною може бути ця справа;
- жоден адвокат не повинен піддаватися кримінальним, цивільним, адміністративним або іншим санкціям або погрозам їх застосування внаслідок того, що він надавав поради або представляв інтереси клієнта відповідно до закону;
- ані суд, ані адміністративний орган не повинні відмовляти у визнанні права адвоката, який має необхідний допуск до практики в цьому регіоні, представляти в цьому суді або органі інтереси свого клієнта;
- адвокат повинен мати право на обґрунтовані заперечення проти участі, або продовження участі судді у конкретній справі, або проти ведення судового провадження чи будь-якого розгляду.

Крім цього, основні положення ООН про роль адвокатів (1990 рік) передбачають, що:

уряди мають забезпечити адвокатам:

а) можливість здійснювати їхні професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання;

б) можливість вільно пересуватися і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном;

в) виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм;

- там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені владою;
- адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їхніми справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків;
- суд або адміністративний орган не повинні відмовляти у праві адвоката, що має допуск до практики, представляти інтереси свого клієнта, якщо він не був дискваліфікований відповідно до національного права і практики його застосування й цих Положень;

- адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, зроблені у письмовій або усній формі при сумлінному виконанні свого обов'язку і здійсненні професійних обов'язків у суді, трибуналі або іншому юридичному або адміністративному органі;

- обов'язком компетентних органів влади є забезпечення адвокату можливості своєчасно знайомитися з інформацією, документами і матеріалами справи, а у кримінальному процесі не пізніше закінчення розслідування, до судового розгляду;
- уряди повинні визнавати і додержуватися конфіденційності комунікацій і консультацій між адвокатом і клієнтом в рамах відносин, пов'язаних з виконанням адвокатом своїх професійних обов'язків. Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у світлі наведених вище міжнародних стандартів і принципів про роль адвокатів та предметних Рекомендацій Ради Європи виписані права, професійні обов'язки і гарантії адвокатської діяльності. Зокрема, у статті 23 ідеться: «Професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема:
- забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;
- забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;
- проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;
- забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності;
- забороняється ототожнення адвоката з клієнтом;
- дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в особливому порядку;
- особливості проведення окремих слідчих дій та заходів забезпечення кримінального провадження стосовно адвоката визначаються частиною другою цієї статті. У разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначають перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також враховують вимоги пунктів 2 – 4 частини першої цієї статті.

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії. З метою забезпечення дотримання вимог цього Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

На забезпечення визначених законом гарантій адвокатської діяльності в Кримінальному кодексі України (КК України) передбачено кримінальну відповідальність за:

- порушення права на захист через недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист, вчинене слідчим, прокурором або суддею (стаття 374);
- втручання в діяльність захисника чи представника особи через вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їхньої діяльності та професійної таємниці (стаття 397);
- погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо захисника чи представника особи, а також щодо їхніх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (стаття 398);
- умисне знищення або пошкодження майна, що належить захиснику чи представнику особи або їхнім близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (стаття 399);
- посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (стаття 400).

II. ПОРУШЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Конституцією України гарантовано право кожного на правничу допомогу. Для реалізації цього права в державі Україна існує інститут адвокатури. Проте у 2012 році одночасно із закріпленням у нормах національного законодавства, зокрема у профільному законі, міжнародних правових стандартів щодо здійснення адвокатської діяльності почала різко зростати кількість випадків протиправного втручання та тиску на адвокатів з боку представників правоохоронних органів та навіть суду, починаючи від необґрунтованого кримінального переслідування та закінчуючи відвертим застосовуванням насильства.

Слід підкреслити, що адвокатська діяльність, яка захищена державними гарантіями, не може бути приводом до підозри у вчиненні кримінального правопорушення або підставою для проведення обшуку в адвокатському офісі, оскільки вона є законною де-юре та де-факто.

Обґрунтування органом досудового розслідування підстав для проведення обшуку або інших процесуальних дій, зокрема тим, що «адвокат вчинив правопорушення під приводом здійснення професійної діяльності», не витримує ніякої критики та констатує некомпетентність представників досудового розслідування та слідчих суддів, які задовольняють клопотання сторони обвинувачення, та вчинення ними посадових злочинів щодо особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність, що забезпечена конституційними гарантіями.

Національна асоціація адвокатів України через систему органів адвокатського самоврядування вживає всіх можливих заходів для припинення порушень прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Однак законодавчі гарантії захисту професійної діяльності адвоката знівельовано відсутністю практики ретельного розслідування всіх фактів посягань і реального покарання винних осіб у злочинах, здійснених стосовно адвокатів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю.

Через створення перешкод у професійній діяльності порушується конституційне право людини на правову допомогу, яке є ключовим при реалізації права на справедливий суд.

Без забезпечення права на захист не існує жодна правова держава, обов'язком якої є реалізація права кожного на правову допомогу та гарантування реального, а не теоретичного притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні конституційних гарантій.

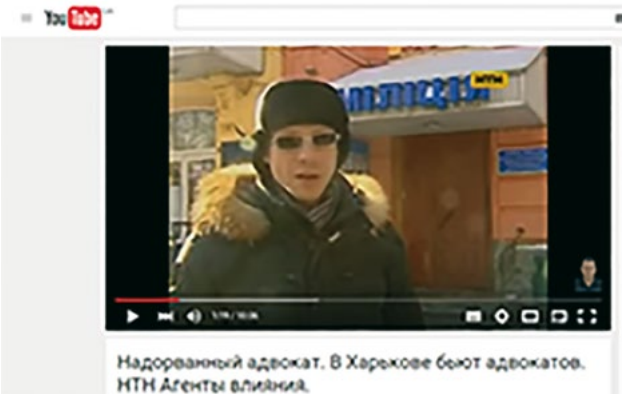

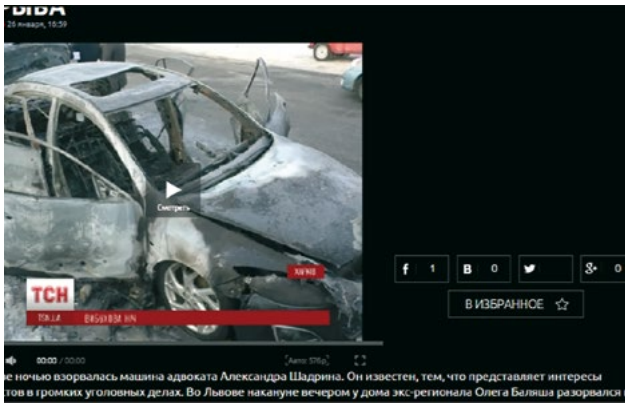

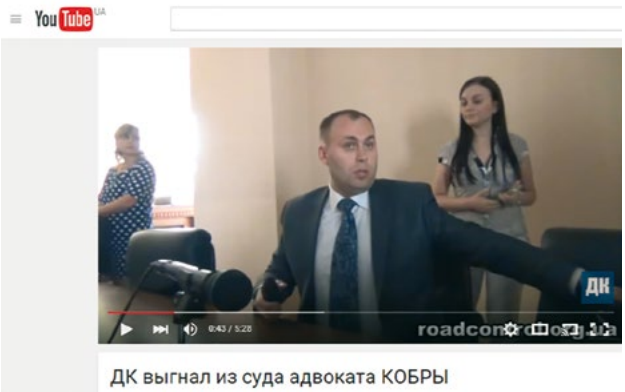

Існує негативна тенденція, яка свідчить про підвищення ризиків і нових загроз для інституту захисту прав людини, наприклад внаслідок проведення обшуку

приміщень, де адвокат здійснює свою діяльність, порушується недоторканність адвокатської таємниці, що має негативні наслідки для реалізації конституційних гарантій.

Перешкоджання адвокатській діяльності веде до втрати довіри до системи правосуддя в державі Україна, а свідоме порушення її гарантій представниками органів державної влади ставить під сумнів ефективність проведення реформи правоохоронної системи та свідчить про невідповідність високим європейським правовим стандартам, до яких прагне Україна.

Разом з тим у випадках, коли протиправні дії стосовно адвокатів скоєно іншими особами, правоохоронними органами не здійснюється належних слідчих дій у межах кримінального провадження за цими фактами, що зі свого боку гарантує уникнення винними відповідальності, встановленої законом.

У цьому звіті викладені не всі факти порушень проти адвокатів, а лише найгучніші факти розправи з ними, тиску на них та неприйнятного втручання в їхню професійну діяльність, перешкоди в наданні якісної правової допомоги клієнту.

Усі ці факти підтверджені документально та розглядаються як форма утиску прав людини в Україні, загроза демократії та такі, що містять ознаки тоталітарного поліцейського режиму в Україні на цьому етапі її розвитку.

Далі наводяться конкретні види порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні протягом 2013-2016 років.

ВБИВСТВА ТА ПОСЯГАННЯ НА ЖИТТЯ АДВОКАТІВ

Адвокатська спільнота стурбована жахливими вбивствами та посяганнями на життя своїх колег, які відбулися протягом останніх років.

У 2013 році в м. Ніжин вбито адвоката Олександра Драчука. Тривалий час правоохоронці навіть відмовляли в реєстрації кримінального провадження за цим фактом, оскільки за версією правоохоронців адвокат сам втопився, пірнаючи у річці. Проте під час поховання колеги адвоката помітили велику кількість тілесних ушкоджень на руках померлого, характерних для захисту. Також на обличчі були наявні численні садна та гематоми. Крім цього, експертом було виявлено перелом ребра. За висновком фахівців подібні травми є характерними у випадку, коли особа захищає себе від нападу. Кримінальне провадження за частиною першою статті 115 Кримінального кодексу України було все ж таки розпочате, проте досудове слідство було неефективним, а з часом кримінальне провадження

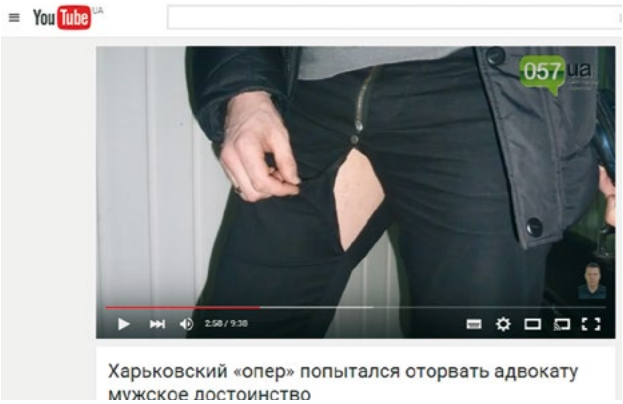

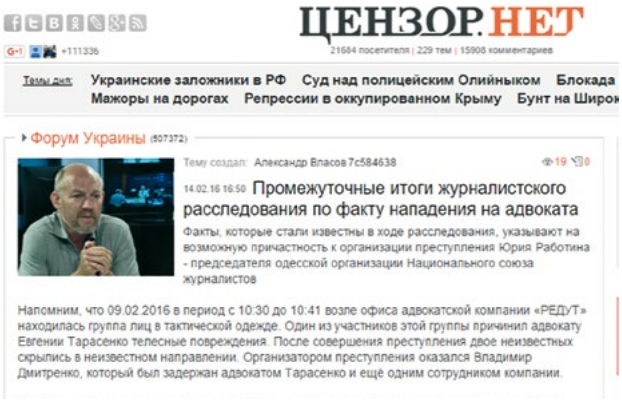

взагалі було закрито з формулюванням «за відсутності події злочину».

19 січня 2015 року вбито харківського адвоката з 20-річним стажем Олександра Грузкова. Його застрелили просто в центрі міста, вистреливши в голову; на

місці події криміналісти знайшли сім гільз. Однією з версій причин убивства адвоката, висвітлених у газеті «Комсомольська правда», є саме його адвокатська діяльність, але цій версії слідство не приділяє жодної уваги.

20 березня 2015 року в міліцію звернулася дружина адвоката Юрія Ігнатенка із заявою про зникнення чоловіка. 24 березня тіло адвоката знайшли місцеві жителі біля села Пухівка Київської області. Сліди на тілі свідчили про насильницьку смерть. Було відкрито кримінальне провадження за статтею «умисне вбивство». На своїй сторінці видання «Вести» зазначило, що причиною вбивства стала професійна діяльність адвоката. Перед цим, 18 березня, адвокат виграв у Борисполі дуже складну судову справу, яку вів чотири роки. Це був майновий спір, що стосувався квартири літньої жінки, яку колега Ігнатенка представляв у суді. Його викрали в центрі Борисполя, були очевидці. Встановлено особу, яка підозрюється в замовленні вбивства.

10 липня 2015 року здійснено жорстокий напад на адвоката Київської області Олександра Вишневого: двоє невідомих у масках жорстоко побили адвоката біля його офісу. Били металевим прутом по голові, по тілу. Адвокат дивом зміг захиститися та залишитися живим. Сам адвокат пов'язує напад з тим, що він представляє потерпілих у ДТП з маршруткою на Гостомельському шосе. Адвокат зайняв активну позицію, надавав коментарі ЗМІ щодо незаконної діяльності перевізника. 25 серпня 2015 року на адвоката Олександра Вишневого було здійснено повторний напад. Цього разу адвокат отримав ножові поранення грудної клітки. Удари були нанесені ззаду, адвокат не бачив нападника.

06 березня 2016 року з'явилася інформація про зникнення адвоката, заступника Голови ВКДКА, який здійснював захист одного з російських спецназівців Олександра Александрова, – Юрія Грабовського. Всі адвокати били на сполох і вимагали від правоохоронних органів знайти колегу, затягування в слідстві явно викликало тривогу за життя колеги, адвокати сподівались, що його буде знайдено живим. 20 березня затримали підозрюваного в організації зникнення адвоката. Головний військовий прокурор Анатолій Матіос заявляв, що операція з викрадення адвоката була спланована «колишніми українцями» і спецслужбами РФ «для створення картинки» на завершальній стадії судового розгляду справи щодо російських спецназівців. 25 березня 2016 року А. Матіос повідомив, що о 04.00 годині у закинутому колишньому колгоспному саду за 20 км від міста Жашкова знайдено тіло вбитого адвоката Юрія Грабовського. Адвокати піддають сумніву версію прокуратури, оскільки Юрій Грабовський був відомим адвокатом і брав участь у багатьох резонансних справах, та чекають, коли до України приїде сестра загиблого, щоб мати змогу представляти інтереси потерпілої та докласти всіх зусиль для того, щоб покарати осіб, винних у вбивстві. В адвокатурі час скорботи – всі втратили талановитого розумного енергійного колегу, відданого своїй справі.

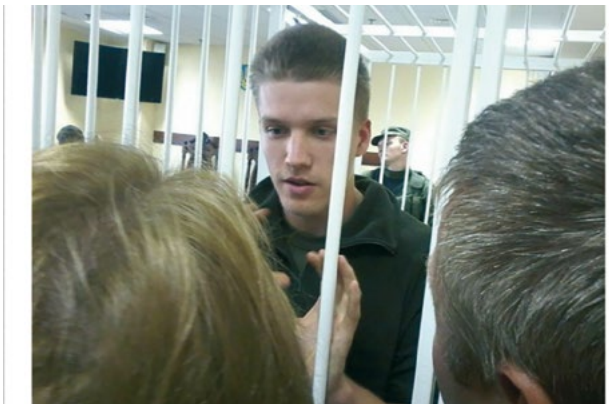

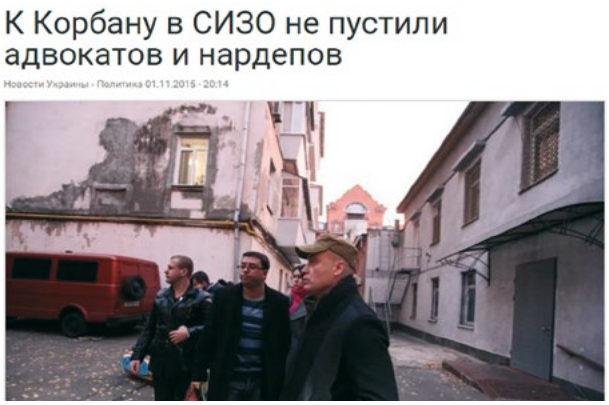
К Корбану в СИЗО не пустили адвокатов и нардепов

Новости Украины · Политика 01.11.2015 · 20:14

Іще одна сумна для адвокатури подія сталася 14 березня 2016 року в м. Харкові, де було вбито на своє-

му робочому місці відомого адвоката Віктора Лойка. Лойкові був 51 рік. Він спеціалізувався на кримінальних справах, зокрема в 2010 році представляв інтереси обвинувачених у двох справах про наркоторгівлю в міліції.

У квітні 2016 року у м. Харкові здійснили постріл з гранатомета по даху будинку адвоката Гармаш О.О., в якому вона проживала разом із сім'єю, і тільки завдяки відсутності мешканців будинку вдома ніхто не постраждав.

У липні 2016 року у м. Києві невідомі розстріляли автомобіль адвоката Козаченка С.І., який протягом останніх років був захисником у декількох гучних кримінальних справах. Це був вже не перший замах на адвоката, за рік до того невідомі кинули на подвір'я адвоката дві бойові гранати. Дивом ніхто з мешканців не постраждав. Відверта бездіяльність органів прокуратури та національної поліції щодо розслідування цих випадків стала причиною того, що адвокат навіть оголосив голодування у приймальні Генеральної прокуратури України, проте винні так і не були встановлені та притягнуті до відповідальності.

21 січня 2017 року вбито адвоката Валерія Рибальченка. Вбивця підійшов до адвоката ззаду і вистрелив йому в голову. Обставини та характер вбивства свідчать про те, що воно було замовним. Як повідомив один із близьких родичів загиблого, останнім часом адвокат надавав правову допомогу одній відомій компанії-забудовнику у Києві, а тому найбільш імовірною версією мотиву вбивства є професійна діяльність адвоката.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АДВОКАТІВ

За останні роки слідчі винайшли спосіб, як «позбуватися» адвоката в кримінальному провадженні, сфальсифікувавши матеріали, відповідно до яких адвокат сам стає підозрюваним, та запроторити його за ґрати, звернувшись до суду з клопотанням про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Суд зазвичай такі клопотання задовольняє, оскільки теж не є незалежним; самі судді перебувають у страху кримінального переслідування та невизначеності, що нависла над ними через нечіткість дій влади в судовій реформі. Незаконні вручення адвокатам повідомлень про підозри, затримання адвокатів та обрання їм запобіжного заходу відбуваються на порушення закону та з нехтуванням особливих процедур проведення стосовно адвоката процесуальних дій (гарантій), які передбачені законом. Адвоката ототожнюють з його клієнтом, що недопустимо. Адвокатів звинувачують у вчиненні тяжких злочинів лише на підставі того, що їм стала відомою інформація, яка є адвокатською таємницею, а також через те, що вони якісно захищають клієнта, укладаючи у справу всі свої сили і знання.

Так, у липні 2013 року стосовно адвоката Сергія Петренка визначено заставу, розмір якої більше ніж втричі перевищував максимальний розмір, передбачений КПК. При обранні запобіжного заходу не було повідомлено про це відповідний орган адвокатського самоврядування (раду адвокатів регіону), як цього ви-

магає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У жовтні 2013 року стосовно адвоката Андрія Мамалиги відкрито кримінальне провадження та обрано запобіжний захід. Підставою для кримінального переслідування адвоката стало те, що нібито його ім'ям назвався справжній підозрюваний. Після численних звернень НААУ щодо припинення незаконних дій стосовно адвоката кримінальне провадження було закрито, а запобіжний захід скасовано. За результатами службового розслідування слідчого звільнено із займаної посади. Покарання за переслідування адвоката та фальсифікацію щодо нього кримінального провадження ніхто не поніс.

У листопаді 2013 року з метою зашкодити репутації адвоката Ігоря Черезова та перешкоджання його діяльності стосовно нього відкрито кримінальне провадження, відомості про відкриття якого надіслані на електронну пошту майже 300 особам.

У грудні 2013 року було заарештовано Віктора Смалія, який був захисником активіста Майдану А. Дзиндзі. Тривалий час адвокат перебував за ґратами. Причиною відкриття кримінального провадження відносно пана Смалія стала його різка й однозначна позиція щодо захисту свого клієнта: він вимагав правосуддя і законного справедливого рішення суду стосовно свого клієнта, який вийшов на Майдан, протестуючи проти злочинної влади Віктора Януковича. Також у цей час було затримано з порушенням норм Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвоката Насиковського А.В. та застосовано до нього запобіжний захід – тримання під вартою. Про це затримання заступник начальника Київського СІЗО Савченко О.І. повідомив НААУ.

У березні 2014 року до НААУ надійшло звернення від адвоката Вихора П.О. про те, що стосовно нього сфабриковано кримінальне провадження, у результаті чого він позбавлений права продовжувати займатися професійною діяльністю. У січні 2015 року старшим слідчим в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України Божило С.Б. з порушенням статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», статей 480 та 481 КПК України винесено повідомлення про підозру. У цій справі вкотре продемонстровано, що коли розслідується резонансна справа або йдеться про інтереси політиків, це дає підстави нехтувати законами і в результаті ніхто відповідальності не несе.

У березні 2015 року із засобів масової інформації НААУ довідалась про затримання адвоката Дениса Гордєєва за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого статтею 115 КК України. У новинах і на сторінках друкованих ЗМІ лунали ствердні промови високопосадових осіб, навіть Президента України, що пан

Гордєєв є вбивцею, що зі свого боку є грубим порушенням принципу презумпції невинуватості – основоположного принципу правової держави. 27 березня 2015 року НААУ на адресу Генеральної прокуратури скеровано листа про те, що затриманий є адвокатом

України та слідчі дії повинні проводитися з урахуванням вимог статей 480 та 481 КПК України.

З січня 2016 року і по дату затвердження цього звіту прокурором Київської області шляхом проведення окремих слідчих дій в рамах кримінального провадження за статтею 121 КК України здійснюється тиск на адвоката Соколовську О.В. – захисника громадянина РФ Єрофеєва Є.В. Адвокату вручено підозру та допитано як підозрюваного. Адвокатура України вимагає від правоохоронних органів не порушувати процедури кримінального провадження незалежно від того, у здійсненні якого злочину підозрюється/обвинувачується адвокат; проводити процедури допиту та іншого доступу до адвокатської таємниці з чітким дотримання приписів та гарантій чинного законодавства.

У грудні 2016 року до НААУ надійшло звернення адвоката Повха Ігоря Дмитровича, який повідомив про те, що стосовно нього було сфабриковано кримінальне провадження та вручено повідомлення про вчинення злочину. Адвокатом були надані копії окремих матеріалів кримінального провадження та докази того, що деякі процесуальні документи у справі містять ознаки службової підробки. Мотивами організації кримінального переслідування адвоката була помста посадових осіб місцевої прокуратури за принципову позицію адвоката у низці гучних справ. При цьому у приватній бесіді з представниками сторони обвинувачення адвокату Повху І.Д. повідомлялось, що метою кримінального переслідування є позбавлення його права на заняття адвокатською діяльністю внаслідок отримання ним судимості.

У березні 2017 року внаслідок грубого ототожнення адвоката з клієнтом до адвоката Чібірдіна Олександра Володимировича було застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою в Одеському слідчому ізоляторі без повідомлення про підозру здійсненого уповноваженою особою, що, до речі, було визнано навіть судом, та за відсутністю доказів інкримінованого діяння. Проте, незважаючи на ці обставини, відсутність доказів винуватості адвоката Чібірдіна О.В. судова система компенсує безпідставним триманням особи під вартою. Саме на утримання адвоката Чібірдіна О.В. під вартою у будь-який спосіб, навіть ціною відвертого нехтування нормами кримінального процесуального закону, спрямовані всі зусилля сторони обвинувачення та суду. При цьому слід зауважити, що адвокат має серйозні проблеми зі здоров'ям, а перебування в пенітенціарній установі позбавляє його можливості належного медичного догляду та лікування, що є прямою загрозою його життю.

Ще одним яскравим випадком державної політики, спрямованої на невизнання професійних гарантій адвокатської діяльності, є справа адвоката Люшика Володимира Вікторовича. У травні 2017 року адвоката

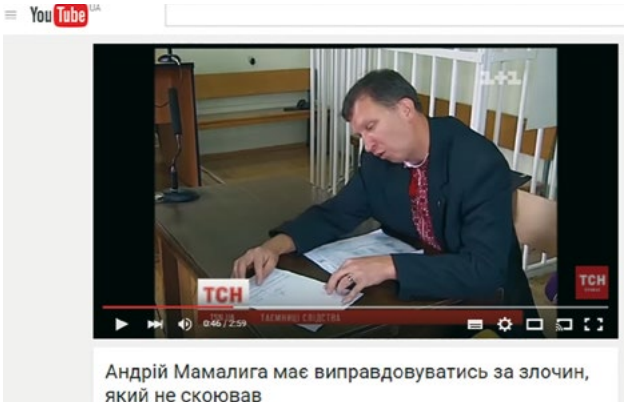

Люшика В.В. було піддано необґрунтованому кримінальному переслідуванню. Під час самого затримання стосовно адвоката співробітниками СБУ застосовувались дії, які мали ознаки катування, а сам адвокат декілька місяців перебував під вартою за відсутності повідомлення про підозру, здійсненого уповноваженою особою. Представники Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ неодноразово брали участь у судових засіданнях щодо обрання/продовження адвокату запобіжного заходу. При цьому слідчий суддя Шевченківського районного суду м. Києва Бугіль В.В., задовольняючи клопотання сторони обвинувачення про застосування до адвоката Люшика В.В. запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, у мотивувальній частині судового рішення допустив стосовно адвоката таке словосполучення, як «так звана адвокатська діяльність», таким чином не визнаючи необхідності дотримання встановлених законом гарантій адвокатської діяльності Люшика В.В.

та спеціального порядку здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб.

ФІЗИЧНА РОЗПРАВА З АДВОКАТАМИ

Найбільше фізичного насильства щодо адвокатів вчиняється працівниками правоохоронних органів, причому адвокатів б'ють працівники внутрішніх справ у райвідділах, своїх кабінетах, навіть при свідках і на очах клієнтів для того, щоб залякати, щоб адвокат «вийшов» зі справи (якщо в міліції б'ють адвоката, то що може очікувати просту людину); щоб не допустити адвоката до клієнта (порушення права на захист), щоб неправомірно отримати документи, які становлять адвокатську таємницю, тощо. У звіті відображено лише частину таких порушень, які свідчать, наскільки адвокати ризикують своїм життям, здоров'ям і майном, щоб виконати свої професійні обов'язки перед клієнтом.

Так, у червні 2013 року один з керівників Білоцерківського МВ ГУМВС в Київській області Григоренко А.І. протиправно, із застосуванням насильства намагався забрати документи та телефон в адвоката Смалія В.М., при цьому заподіявши останньому тілесні ушкодження. Протизаконні дії працівника правоохоронних органів пов'язані з намаганням отримати доступ до адвокатської таємниці. Ні Міністерство внутрішніх справ, ні прокуратура не відреагували на численні звернення НААУ щодо проведення розслідування та направлення матеріалів кримінального правопорушення до суду. Правоохоронцями так і не було надано належної оцінки факту протиправної атаки на адвоката та не проведено слідство належним чином. 25 грудня 2013 року НААУ отримала відповідь від прокуратури Київської області про те, що кримінальне провадження закрито через відсутність події злочину, а саме факту отримання адвокатом будь-яких тілесних ушкоджень, тож факт побиття не підтверджений.

У жовтні 2013 року до адвоката Бірюка М.М., який прийшов до Київського слідчого ізолятора з метою надання клієнтці правової допомоги за дорученням центру з надання вторинної безоплатної правової допомоги, посадовими особами цієї установи застосовано фізичну силу, аби не допустити його до підзахисної. Працівники СІЗО нецензурно висловлювалися на адресу адвоката. Цей факт є доказом того, що службові особи Київського СІЗО, не допускаючи адвоката до клієнта, вчинили кримінальне правопорушення. Втім до відповідальності за втручання в професійну діяльність адвоката, спричинення йому тілесних ушкоджень винні особи притягнуті не були.

У листопаді 2013 року адвокату Абдуллаєвій-Мартіросян І.Х. під час виконання нею своїх професійних

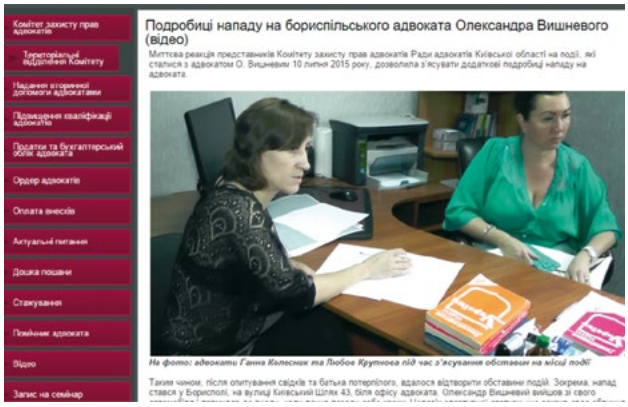

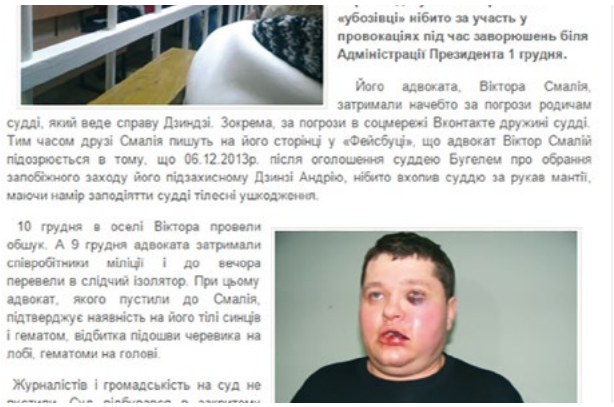

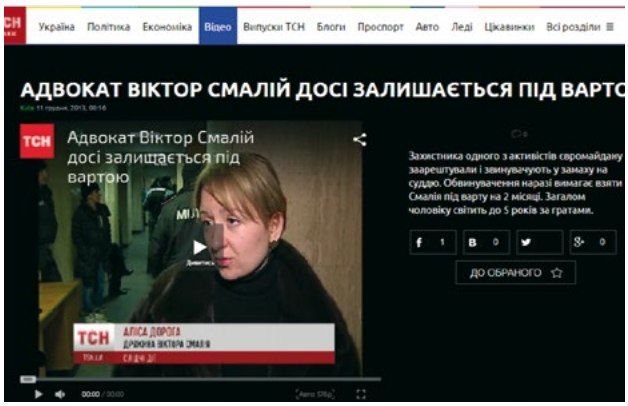

обов'язків за дорученням Харківського обласного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги слідчим Київського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області Гнідим В.О. нанесено легкі тілесні

ушкодження. Посадові особи слідчого відділу Київського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області чинили залякування та тиск на адвоката. Перший заступник начальника Київського районного відділу ХМУ ГУМВС України в Харківській області Колмик В.В. з метою продовження тиску на адвоката та «виведення» її з кримінального провадження як захисника звернувся до КДКА Харківської області, а потім до ВКДКА зі скаргою на дії адвоката; слідчому відмовлено у порушенні дисциплінарної справи щодо адвоката Абдуллаєвої-Мартіросян. Того ж місяця під час надання адвокатом правової допомоги в офісі клієнтів п'ятьма невідомими чоловіками їй було завдано легкі тілесні ушкодження. Слідчий Мізюк А.В. приховав факт підписання протоколу Башуком О.Г. та як наслідок вніс до ЄРДР те, що відомості до протоколу внесені невідомо ким і коли, що є сфабрикованим діянням.

14 січня 2014 року на адвоката Р. Осинського здійснено напад працівником міліції в Ленінському райвідділі (м. Харків) на очах його клієнтки. Спочатку цей працівник розпочав з клієнткою адвоката процесуальні дії з численними порушеннями, а коли адвокат зауважив про неприйнятність свавілля, міліціонер застосував фізичну силу до самого адвоката. Клієнтка була вкрай налякана і через хвилину вибігла з кабінету слідчого зі словами: «Якщо вони так себе ведуть з адвокатом, то чого чекати мені?».

У лютому 2014 року на адвоката Анохіна Ю.І. при виході з автомобіля було скоєно напад та викрадення чотирма озброєними чоловіками в спецодязі – бронежилетах та масках чорного кольору (як потім стало відомо, це були працівники спецпідрозділу «Альфа» м. Києва). По дорозі до офісу на адвоката здійснювався психологічний тиск та погрози розправи. За заявою адвоката слідчим Личаківського РВ УМВСУ у Львівській області було порушене кримінальне провадження.

25 липня 2014 року на адвоката Олега Бєляєва під час його участі в проведенні процесуальної дії невідомими особами було здійснено напад (Рокитнянський р-н Київської області). Після нападу адвокат виявив також відсутність свого мобільного телефону, яким радше за все заволоділи нападники. Міліціонери, які були присутні під час інциденту, не вчинили жодних дій на захист адвоката, а наряд міліції, якого викликав адвокат, так і не з'явився на місце події. У вересні 2014 року начальник Бучанської виправної колонії Київської області наніс тілесні ушкодження адвокату Ганні Колесник; його дії були пов'язані з тим, що адвокат вимагала побачення з клієнтом, якого незаконно перевезли зі слідчого ізолятора до колонії без рішення суду. Посадові особи не надавали побачення адвокату з клієнтом, а коли адвокат викликала міліцію, її запросили на «бесіду» з начальником колонії, який почав її ображати. Адвокат почала фіксувати на телефон поведінку начальника колонії і той вирвав телефон з її рук, наніс-

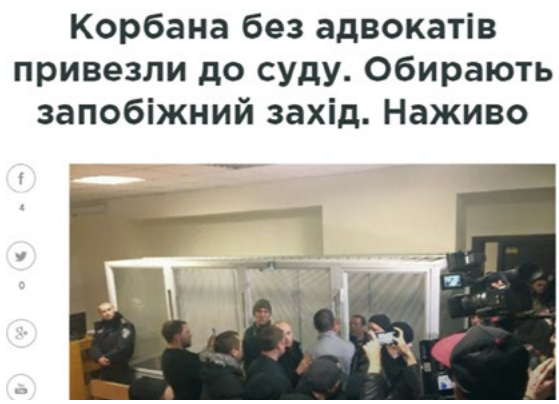

окат Чудовський вимагає від ГПУ та МВС розслідуват
справу про підпал автомобіля [відео]

ши при цьому їй тілесні пошкодження. Відкрито кримінальне провадження за нанесення легких тілесних пошкоджень, підозру не пред'явлено винним особам, не відкрито кримінальних проваджень за вчинення

насильства стосовно захисника та порушення права на захист.

09 лютого 2016 року адвокату Євгенії Тарасенко (м. Одеса) під час її адвокатської діяльності членом «Самооборони» Володимиром Дмитренком було нанесено тілесні ушкодження. Адвокат з метою збирання доказів почала здійснювати відеофіксацію правопорушення, а коли вона направила камеру на В. Дмитренка, той ударив її кулаком в обличчя, в результаті планшет упав та розбився, адвокат Тарасенко отримала тілесні ушкодження. За результатами відкрито кримінальне провадження за статтею 398 Кримінального кодексу «Погроза або насилля щодо захисника або представника особи».

У січні 2017 до НААУ надійшло повідомлення від адвоката Самойленка Вадима Вікторовича. Зі звернення стало відомо, що на заявника було вчинено напад та побиття працівниками податкової міліції Святошинського ГУ ДФС у м. Києві, у результаті чого йому було спричинено тілесні ушкодження, а також здійснено незаконне затримання. На довершення після закінчення вказаних злочинних дій адвокату Самойленку В.В. була вручена повістка на допит як свідка у кримінальному провадженні, в якому він надає правову допомогу клієнту.

У березні 2017 року у м. Дніпро на адвоката Вербу Андрія Петровича було скоєно напад та побиття. Перед цим протягом місяця на адресу адвоката надходили неодноразові погрози з вимогою відмовитись від представництва інтересів клієнта у кримінальній справі. Особи тих, хто погрожував, були відомі адвокату та про факт цих погроз адвокат Верба А.П. неодноразово повідомляв орган досудового розслідування. Проте звернення адвоката з цього приводу не мали жодних наслідків. У результаті зловмисники здійснили свої погрози та спричинили адвокату численні тілесні ушкодження, вистеживши його біля власного будинку. За вказаним фактом було розпочато кримінальне провадження. З огляду на скоєний напад адвокат звернувся до слідчого з клопотанням про застосування до нього заходів безпеки, проте незважаючи на те, що вказане клопотання було задоволено, слідчий протягом майже півроку (!) з моменту її винесення не надсилав постанову про застосування заходів безпеки до адвоката Верби А.П. на виконання спеціальному підрозділу національної поліції. За наслідком звернення Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ на ім'я голови Національної поліції було проведено перевірку, під час якої встановлено бездіяльність слідчого та скеровано постанову про застосування заходів безпеки до виконання.

У квітні 2017 року у м. Києві адвокат Тернова Вікторія Олександрівна, здійснюючи законні повноваження представника юридичної особи, прибула за місцем проведення обшуку, що проводився за участю пра-

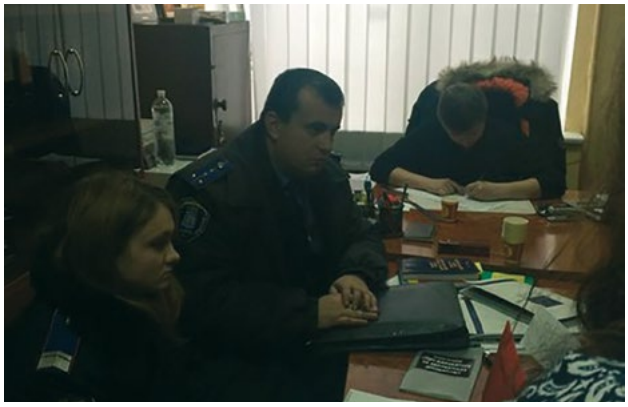

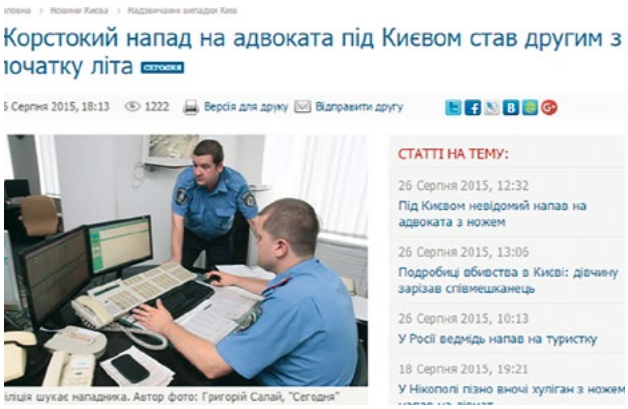

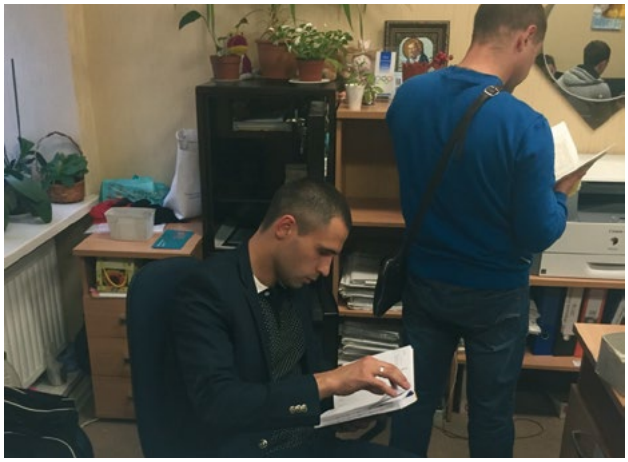

цівників Служби безпеки України. Адвокатом було повідомлено про те, що вона є представником підприємства, має намір взяти участь у процесуальній дії та готова надати всі необхідні документи, що підтверджують її повноваження представника. Після того як

адвоката Тернову В.О. допустили всередину приміщення, один з працівників СБУ почав рукою штовхати адвоката в грудну клітку та наніс удар ногою по ступнях адвоката, для того щоб остання, остаточно втративши рівновагу, впала потилицею об підлогу. Надалі інші працівники СБУ, схопивши адвоката, підняли її та з силою кинули на відстань 2-3 метрів за поріг офісу, внаслідок чого Тернова В.О. отримала тілесні ушкодження у вигляді забоїв. Крім цього, в результаті падіння було пошкоджено мобільний телефон заявника та втрачено її гаманець, який імовірно випав в офісі під час штовханини. Але після того як правоохоронці пішли у приміщенні офісу гаманця адвокатом виявлено не було.

У травні 2017 року у м. Дніпро троє співробітників поліції, вибивши вхідні двері, увірвались до квартири адвоката Кононенка О.В. та, погрожуючи фізичною розправою і вогнепальною зброєю, намагались відібрати в адвоката адвокатські справи, які останній веде у різних судах України. При цьому адвокату Кононенку О.В. було завдано ударів по обличчю, рукам та тулубу. Крім тілесних ушкоджень, адвокату були спричинені матеріальні збитки у розмірі 7000 грн 00 коп., пов'язані з необхідністю відновлення вхідних дверей до приміщення квартири, які вибили працівники поліції. За фактом нападу та побиття адвокат Кононенко О.В. звернувся до Апостолівського відділення Національної поліції Нікопольського відділу поліції ГУ НП України в Дніпропетровської області із заявою про скоєння щодо себе кримінального злочину. Розпочато кримінальне провадження.

У липні 2017 року співробітники Генеральної прокуратури України при силовій підтримці спецпризначенців Служби безпеки України «Альфа» за відсутності ухвали слідчого судді провели обшук приміщення адвоката Семенова В.І., під час якого нанесли адвокату тілесні ушкодження, в результаті яких останнього було госпіталізовано. При цьому слідчий ГПУ, незважаючи на констатування медичними працівниками необхідності негайної госпіталізації адвоката, забороняв це робити протягом всього часу проведення обшуку, постійно принижуючи адвоката та наказуючи спецпризначенцям СБУ продовжувати застосовувати до напівпритомного адвоката насильство.

У вересні 2017 року у м. Києві адвокат Самарець Аліна Миколаївна на виконання доручення центру БПД прибула на місце проведення процесуальної дії у СІЗО № 13 для надання правової допомоги, однак, дізнавшись, що підзахисний вже має декілька адвокатів за угодою та повідомивши детективу НАБУ Єршову П.А. про відсутність правових підстав брати подальшу участь у процесуальній дії, була силоміць закрита останнім у приміщенні кабінету та побита. Крім того, детектив НАБУ вихопив та розірвав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю Самарець А.М. Свавілля детектива НАБУ було припинено лише завдяки втручанню працівників пенітенціарної установи, які прибули на крик адвоката про допомогу.

ерисполе АДВОКАТУ ПРОЛОМИЛИ ГОЛОВУ!

По сообщению Совета адвокатов Киев
области, сегодня, 10 июля 2015 года в
возле своего офиса пострадал адвока
Вишневый А.

На него напали двое в масках и нанесли телес
повреждения.

Адвокат госпитализирован.

Обстоятельства происшествия уточняются. На ме
ли Совета адвокатов Киевской области и сотрудники органов внутренних дел.

тельной версии, адвокат пострадал в результате своей профессиональной деятел
то это не первый случай, когда в Киевской области нападают на адвокатов. Не так
ели адвоката Игнатенко.

У січні 2018 року безпосередньо біля будівлі комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації Міністерства юстиції України двоє чоловіків влаштували побиття адвоката Нєнова Д.І., який прибув туди для участі у розгляді скарги свого клієнта. Під час

побиття вказані особи намагалися заволодіти портфелем адвоката, в якому знаходились документи у справі. Особи зловмисників були відомі потерпілому. Ними виявились представники протилежної сторони у спорі. Через декілька днів після нападу з квартири за місцем проживання адвоката Нєнова Д.І. було викрадено його особистий ноутбук, який містив інформацію, пов'язану з адвокатською діяльністю. За заявою адвоката до Єдиного реєстру досудових розслідувань були внесені відомості про злочин та розпочате досудове розслідування.

Також у січні 2018 в м. Києві стався ще один приголомшливий випадок фізичної розправи над адвокатом. Невідомі особи проникли до квартири адвоката Зайченка В.М. та бейсбольними битами нанесли адвокату та його дружині численні тілесні ушкодження. У результаті обох постраждалих було госпіталізовано у важкому стані.

27 липня 2018 року, у приміщенні будівлі Апеляційного суду м. Києва представниками однієї праворадикальної організації здійснено напад на адвоката Валентина Рибіна та завдано останньому тілесних ушкоджень. Під час свого нападу, правопорушники вигукували погрози та образливі висловлювання на адресу адвоката. Такі протиправні дії були обумовлені наданням адвокатом правової допомоги клієнтам у низці гучних кримінальних справ. Слід зазначити, що в наслідок грубого ототожнення адвоката з клієнтом, адвокат Валентин Рибін протягом тривалого часу зазнавав постійного тиску та погроз з боку радикально налаштованих угруповань.

07 серпня 2018 року, представниками радикального угруповання здійснено напад та побиття адвоката Олега Поваляєва. Напад здійснено безпосередньо у приміщенні Апеляційного суду м. Києва. Так, здійснюючи повноваження захисника, адвокат приймав участь у судовому засіданні, на якому були присутні декілька осіб, які протягом судового засідання, поводили себе відверто провокаційна, демонструючи повну зневагу до учасників судового процесу, та намагаючись зірвати судове засідання. Після зауважень адвоката щодо неприпустимості такої поведінки, двоє з них схопили адвоката за руки, а третя особа нанесла удар в область обличчя. Після оголошення перерви у судовому засідання, адвокат О. Поваляєв вийшовши з зали суду зіштовхнувся з групою молодиків, в кількості біля 30 осіб, які вигукуючи образи та нецензурну лайку почали погрожувати йому фізичною розправою у зв`язку з тим, що адвокат на їх думку, захищає ні того, кого «треба». Зі сторони поліції, яка була присутня під час вказаних подій, не було жодної реакції. Фактично з боку правоохоронців мале місце потурання, правопорушникам у вчиненні злочину.

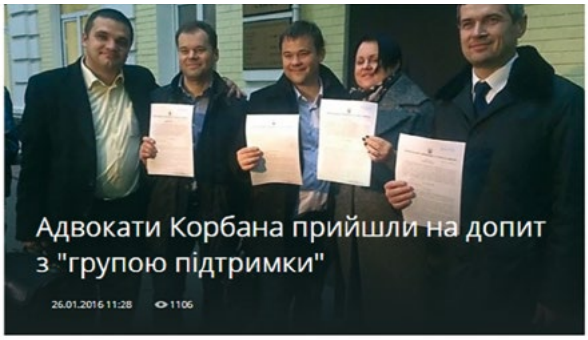

Адвокати Геннадія Корбана - Андрій Богдан та Оксана Томчук - прибули на допит до Прокуратури міста Києва.

ПОГРОЗИ АДВОКАТАМ, ЗДІЙСНЕНІ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХНЬОЮ ПРОФЕСІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Свою некомпетентність у кримінальному провадженні правоохоронці перекривають не лише вмінням застосовувати силу до опонентів, але й вчиненням морального тиску та висловлюванням погроз як безпосередньо адвокатам, так і через їхніх клієнтів. З такими діями правоохоронців адвокати стикаються майже щодня, ось лише деякі приклади з них.

У березні 2014 року адвокат Микола Бірюк отримав по телефону погрози фізичної розправи у зв'язку зі здійсненням ним професійної діяльності від начальника слідчого відділу прокуратури Чернівецької області Брюховича А.Й. Належної перевірки обставин і притягнення винних до відповідальності не відбулося.

У жовтні 2015 року прокурор військової прокуратури Приходько А.О. здійснював погрози фізичної розправи адвокату Олексію Шевчуку, що було пов'язано з участю адвоката як захисника в резонансній кримінальній справі. Також стосовно адвоката прокурором здійснювались оперативно-розшукові заходи без дотримання вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У лютому 2016 року співробітниками прокуратури Дніпропетровської області та слідчими СУ НП в Дніпропетровській області проводяться розшукові заходи стосовно адвокатів Весніна С.О., Капран Р.В., Братцева Н.С., здійснюються погрози та неодноразові виклики для допиту як свідків.

У лютому 2016 року адвокат Ганна Боряк отримала погрози і вимоги прокурора відмовитись від участі в кримінальному провадженні; пізніше ГО «Рада громадської безпеки», діючи в інтересах обвинувачення, здійснює погрози щодо застосування фізичної сили стосовно адвоката Ганни Боряк. Представники громадської організації блокують суд з метою недопущення адвоката до судових засідань. Після погроз невідомі в офісі адвоката розбивають вікна. Адвокат звертається відповідно до законодавства з клопотанням про забезпечення безпеки, але отримує відмову в його задоволенні. Судова адміністрація не може впоратися з натовпами громадських активістів, які приходять на відкриті судові процеси, і це порушує процесуальний порядок у цих процесах (особливо за резонансними справами), часто унеможливлює здійснення самого судочинства. Дії порушників порядку часто становили загрозу для безпеки підозрюваних/обвинувачених, адвокатів та суддів. Щоб припинити таку практику, достатньо правильно організувати роботу суду з доступу до судових засідань не лише учасників провадження, але й журналістів та громадськості, а правоохоронним службам слід вчасно реагувати та вживати заходів. Оскільки цього не відбувається,

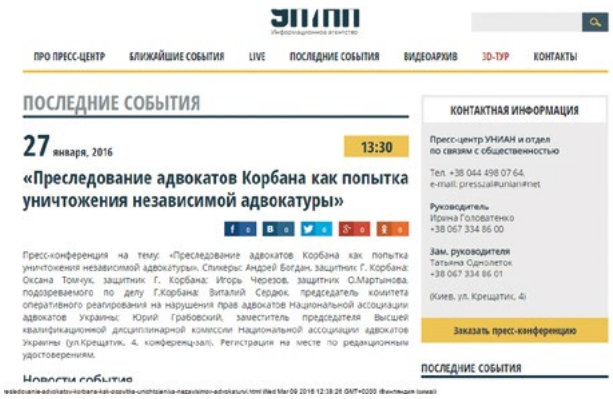

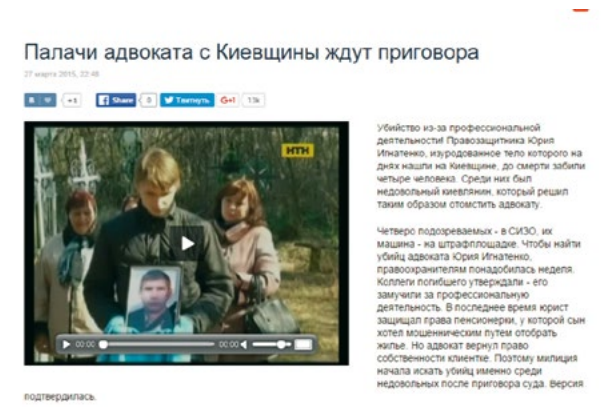

є підстави вважати, що така бездіяльність правоохоронних органів пов'язана з тим, що їм вигідно, аби суди та адвокати працювали під постійним тиском, що зі свого боку порушує право на справедливий суд та знищує довіру до суду в цілому як інституту захисту прав людини.

Про факти погроз у зв'язку з професійною діяльністю НААУ повідомляли також адвокати Барбашин С.В.,

Черних О.С., Бардаченко В.В., Трофімов С.С., Лихачов Р.Б., Чернеш С.Г., Горошинський О.О., Боюка В.В., Каркіщенко А.В., Красніков П.І., Лазоренко Р.В., Семенов В.І., Лисенко С.М., Макарова Т.П., Верба А.П., Горбаль Н.В., Пуканич Е.В.

Окрему увагу хочеться звернути на випадок з адвокатом Олександром Горошинським, оскільки порушником гарантій адвокатської діяльності виявився Головний військовий прокурор Анатолій Матіос, який 28 листопада 2016 року під час прямого ефіру на телеканалі «112 Україна» у програмі «Вечірній прайм», висловлюючи своє незадоволення тим, що адвокат занадто активно, на його думку, захищає «вбивць», зробив таку заяву: «Я б йому вмазав дуже добре в пику, щоб він умився юшкою». Таким чином, високопосадовець продемонстрував свій справжній «рівень» правової культури, нехтування основоположними конституційними гарантіями, такими як право кожного на захист, презумпція невинуватості, та допустив грубе ототожнення адвоката з клієнтом.

У будь-якій правовій цивілізованій державі подібний випадок став би причиною звільнення із займаної посади, проте, незважаючи на неодноразові звернення НААУ до Генеральної прокуратури України з вимогою звільнити Анатолія Матіоса з посади Головного військового прокурора та офіційно вибачитися перед адвокатською спільнотою, жодної відповідальності посадовець не поніс, а Генеральний прокурор України Юрій Луценко у своїй офіційній відповіді зазначив, що під час своїх висловлювань Анатолій Матіос діяв як приватна особа, а не особа, уповноважена на виконання функцій держави, а отже, жодної відповідальності нести не може.

Незабаром після цього інциденту Генеральний прокурор України Юрій Луценко вже сам продемонстрував своїм підлеглим приклад невизнання гарантій адвокатської діяльності.

Так, 06 грудня 2016 року після засідання Комітету з питань регламенту та організації роботи Верховної Ради при розгляді подання «Про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України Новинського Вадима Владиславовича» Юрій Луценко, звертаючись до адвоката Новинського В.В. Олега Татарова, назвав його «сука неправославна, ментівська кончена сука». Так Генеральний прокурор України відреагував на озвучену правову позицію адвоката щодо невинуватості свого клієнта. Відкритий лист НААУ на своє ім'я з вимогою негайно вибачитися за таку неприпустиму для Генерального прокурора України поведінку Юрій Луценко фактично проігнорував, а ГПУ на адресу НААУ була надіслана відписка про те, що жодних порушень гарантій адвокатської діяльності в емоційному виступі Генерального прокурора не вбачається.

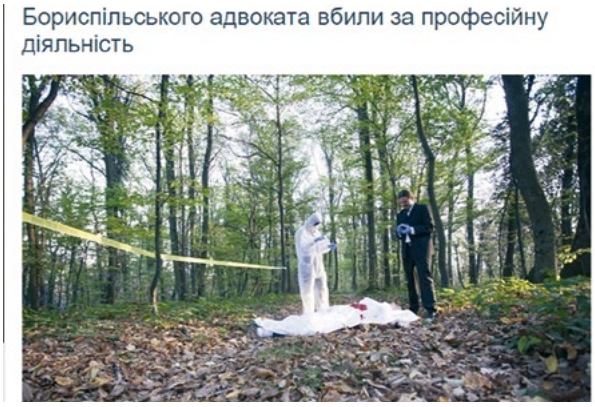

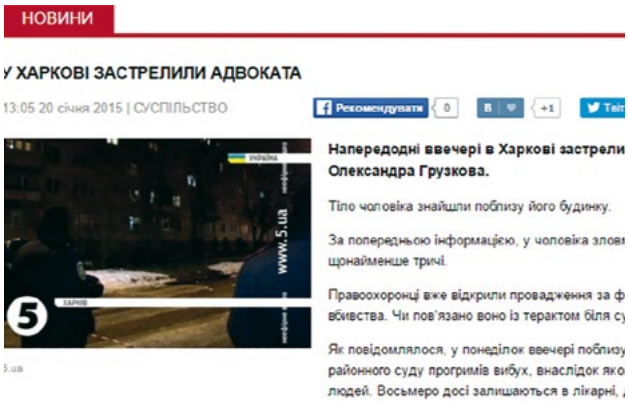

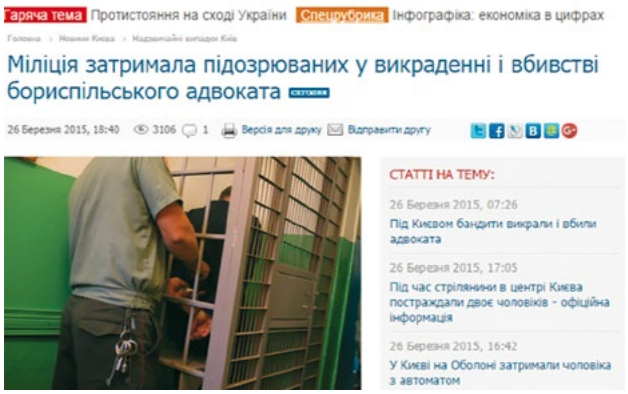

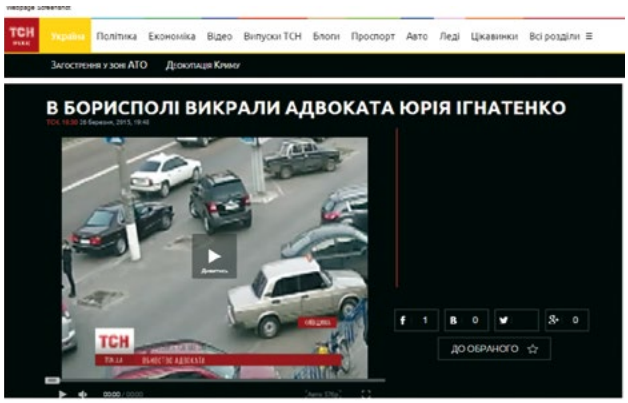

ЗНИЩЕННЯ МАЙНА АДВОКАТІВ

Також почастішали випадки підпалів автомобілів адвокатів, розрізання шин, побиття вікон в офісах, розстрілів офісів або ж вивісок адвокатських бюро та об'єднань. Правоохоронні органи не проводять належного розслідування, винні особи не встановлю-

ються. Ось лише декілька прикладів «розправи» з адвокатами.

- У грудні 2013 року здійснено підпал автомобіля адвоката Ігоря Чудовського.
- У липні 2015 року невідомі особи здійснили підпал автомобіля адвоката Корнілової Л.І.
- У грудні 2015 року розстріляно невідомими рекламну вивіску адвоката В. Буряка.
- У січні 2016 року невідомими особами здійснено підпал автомобіля адвоката О. Шадріна.
- У 2016 року невідомі особи здійснили підпали автомобілів адвокатів Федура А.А., Трофімова С.С. та Пономаренко В.Д. Здійснено підпал приватного будинку адвоката Козаченко С.І.

Такі факти вимагають належного розслідування і є неприйнятною практикою тиску на адвоката і перешкоджання його адвокатській діяльності. Напади на адвокатів, знищення їхнього майна є не лише порушенням гарантій адвокатської діяльності, а й викликом українській системі правосуддя загалом, оскільки по суті є атакою на неї. Для ефективного захисту прав людини адвокати мають працювати в суспільстві, де державою не лише законами, але й практикою гарантовано повагу до незалежності адвокатської діяльності і притягнуто до відповідальності за атаку на неї шляхом протиправного впливу, неналежних обмежень, тиску, погроз і втручання, залякувань чи переслідувань

ОБШУКИ ОФІСІВ АДВОКАТІВ З МЕТОЮ ВИЛУЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО СТАНОВИТЬ АДВОКАТСЬКУ ТАЄМНИЦЮ

На жаль, прогресивні зміни в законодавстві і переатестація працівників органів правопорядку не призвели до автоматичного вдосконалення професійних навичок слідчих та оперативних працівників самостійно збирати допустимі докази в кримінальному провадженні. Окремі посадові особи практикують неправомірні способи й намагаються отримати такі докази шляхом грабежів та збройних нападів на офіси адвокатів, які називають «обшуками», проведеними начебто з незначними порушеннями процедури. Насправді під виглядом обшуку в адвоката вилучаються документи по всіх клієнтах, ноутбуки, телефони і навіть гроші, розгромлюються офіси до неможливості відновити роботу протягом тривалого часу.

У червні 2013 року в офісі адвоката Кошелі В.В. було проведено незаконний обшук з порушенням прав та гарантій адвокатської діяльності. Під час обшуку було вилучено інформацію, яка зберігається на електронних носіях та становить адвокатську таємницю. Порушення під час обшуку призвели до відкриття адвокатської таємниці по всіх клієнтах адвоката, що є грубим порушенням закону та гарантій адвокатської діяльності. Ані слідчі, ані прокурори у своїх діях не помітили порушення закону, а скарги самого адвоката та

НААУ до відповідних керівників правоохоронної системи залишились без відповіді.

У липні 2013 року в офісі адвоката Валерія Благовідова на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого УМВС проведено обшук з порушенням вимоги пункту 3 частини першої статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У вересні 2013 року в офісі адвокатського об'єднання «Ліра» працівниками слідчого відділу податкової міліції ДПІ у Шевченківському районі м. Києва під керівництвом старшого слідчого СВ ДПІ у Шевченківському районі м. Києва Бойченка С.П. безпідставно проведено обшук та вилучення майна. Незважаючи на ухвалу суду про зобов'язання повернути вилучене майно, слідчим не здійснено належних заходів реагування. Цього ж місяця старша слідча ОВС ГС УМВС Смірнова Е.Г., слідчий ГС УМВС Гордієнко О.О., в. о. слідчого ГС УМВС Козлов Д.М. та старший слідчий СВ ЛВ «Козятин» Ковальчук А.Л. порушили вимоги законодавства України під час проведення обшуку в приміщенні ТОВ «Юридична компанія «Алєксєєв, Боярчуков та партнери». Рада адвокатів міста Києва про проведення обшуку була повідомлена неналежним чином, а саме за 8 хв до його початку. У результаті обшуку вилучено документи, що містили адвокатську таємницю та перелік яких не був зазначений в ухвалі суду. На звернення НААУ до Генерального прокурора України отримано відповідь, в якій повідомлено, що під час проведення обшуку порушень вимог КПК України не допущено.

У жовтні 2013 року ухвалою слідчого судді Новозаводського районного суду м. Чернігова дозволено тимчасовий доступ до документів та їх вилучення з адвокатського об'єднання «Юридична компанія «Капітал». При цьому не зазначено переліку речей та документів, які можливо вилучити, а тому фактично судом проігноровано гарантовану законом адвокатську таємницю та зневажено право всіх інших клієнтів адвокатів, які не мають стосунку до певного кримінального провадження. Цього ж місяця слідча група СУ ГУ МВСУ в Харківській області, старший слідчий Черв'яков М.І., порушила вимоги законодавства під час проведення обшуку в житловому приміщенні адвоката (зокрема, не було повідомлено представника РАР). Вилучено документи, відсутні в ухвалі суду, а також ті, що містять адвокатську таємницю.

У листопаді 2013 року в приміщені адвокатського об'єднання Колесник Г.М. «Меч Феміди» посадові особи прокуратури м. Києва, слідчий прокуратури м. Києва Протас О.Б. та співробітники СБУ з численними порушеннями вимог чинного законодавства провели обшук, який радше нагадував розбійний напад. Про проведення обшуку не були повідомлені та допущені ані сама адвокат Колесник, ані представники адвокатського об'єднання, ані Ради адвокатів Київської області. З офісу були вилучені без протоколу документи, пов'язані зі здійсненням адвокатами своєї професійної діяльності, які містять адвокатську таємницю, ноутбуки, флешки, гроші. Під час обшуку були розбиті вікна, двері, меблі. В ухвалі судді не зазначалось, що саме мало бути об'єктом обшуку та з яких причин його про-

водити в адвокатському об'єднанні, а також не зазначалось переліку документів, що підлягали вилученню.

У листопаді 2013 року посадові особи УБОЗ ГУМВС України в м. Києві, зокрема полковник міліції Житник С.Ю. та слідчий Боголюб Є.В., провели обшук з порушенням вимог законодавства на робочому місці адвокатів Зінченко О.В., Костіна Т.В., Лисак О.М. та Максименко С.В. До обшуку не були допущені адвокати, а також представники Ради адвокатів Київської області. З офісу були вилучені документи, що містять адвокатську таємницю. Адвокатам не було надано документа, на підставі якого проводився обшук.

Знову ж таки в листопаді 2013 року слідчий СВ ОМУ ГУМВС України в Одеській області Пантелеєв С.М. на порушення вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (стаття 23) звернувся до суду з клопотанням про проведення обшуку житла адвоката. Під час обшуку вилучено документи, що стосуються діяльності адвоката та становлять адвокатську таємницю.

У липні 2014 року представники Головного слідчого управління МВС України провели незаконний обшук автомобіля адвоката Караговник А.Ю. Також адвоката було запрошено до Головного слідчого управління МВС України як свідка з метою розкриття адвокатської таємниці.

У вересні 2014 року працівники УСБУ в Херсонській області провели незаконний обшук та вилучення документів, що містять адвокатську таємницю, в адвоката Захарченка В.В. Також адвоката було допитано як свідка з метою розкриття адвокатської таємниці.

З 20 по 21 серпня 2015 р. на підставі ухвали слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 13.08.2015 слідчо-оперативною групою під керівництвом старшого слідчого з ОВС СУ ФР МГУ ДФС-ЦО з ОВП старшого лейтенанта податкової міліції Стовбана А.А. за участю співробітників КРСУ ФР МГУ ДФС – ЦО, зокрема Євстратова М.Г., було проведено обшук у нежитлових приміщеннях за адресою: м. Харків, вул. Академіка Проскури, буд. 1, які перебувають у фактичному володінні адвокатського об'єднання «Адвокатська фірма «Мороз і Партнери». Під час обшуку, незважаючи на пряму заборону в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, було незаконно вилучено документи, печатки, штампи, оргтехніку та інші магнітні, електронні та цифрові носії інформації, у тому числі сервери та системні блоки комп'ютерів, які належать адвокатському об'єднанню. Під час скоєння вищезазначеного кримінального правопорушення в АО «АФ «Мороз і Партнери» перебувало 13 адвокатів, за період з 2010 року по теперішній час у провадженні адвокатського об'єднання перебуває приблизно 1500 судових справ. Оскільки були вилучені усі сервери та системні блоки комп'ютерів, на яких містилася інформація по всіх справах адвокатського об'єднання, а

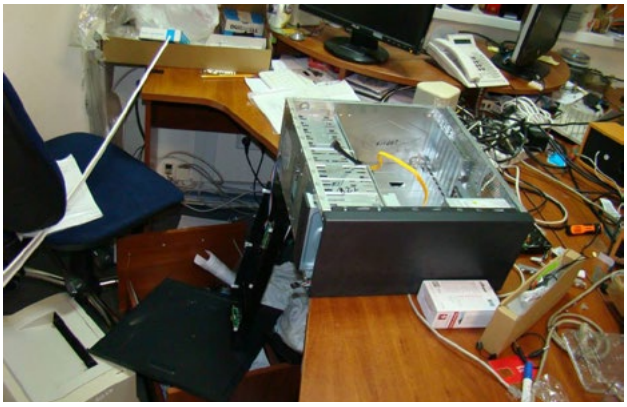

отже, ця інформація має статус адвокатської таємниці, під час незаконного утримання зазначеного майна були незаконно зірвані усі пломби, є усі підстави думати про розголошення адвокатської таємниці.

У листопаді 2015 року надано дозвіл в. о. прокурора міста Києва на проведення обшуку в приміщенні адвоката Ларичева В.В. У січні 2016 року слідчим СУ ГУ МВС України в м. Києві Поміталкіною А.П. проведено обшук на підставі ухвали Шевченківського районного суду м. Києва у приміщенні адвоката, яке не визначено як об'єкт обшуку, в результаті отримано доступ до адвокатської таємниці.

У липні 2016 року Національним антикорупційним бюро України було проведено низку обшуків офісів адвокатів у м. Києві, зокрема в адвокатів Циганкова А.І., Тарасюка С.М., Сергієнко О.П. Ініціювання процесуальних дій було обумовлено участю цих адвокатів у низці гучних кримінальних справ. У зв'язку з відсут-

ністю можливості здобути докази винуватості клієнтів адвокатів у передбачений законом спосіб орган досудового розслідування намагався здобути їх шляхом прямого втручання в діяльність захисників, вилучення конференційної інформації спілкування адвоката з клієнтом, відвертим нехтуванням гарантіями адвокатської діяльності. Під час слідчих дій протиправно оглядались адвокатські досьє, вилучались документи та електронні носії інформації, що містять адвокатську таємницю, здійснювалось негласне зняття інформації з телекомунікаційних каналів зв'язку щодо змісту розмов адвоката з клієнтом. Загалом, за повідомленням самого Національного антикорупційного бюро України, у відповідь на запит Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ протягом 2016 року детективами НАБУ до слідчого судді було подано 34 клопотання щодо проведення обшуків приміщень, що перебувають у володінні адвокатів.

Тенденція щодо проведення обшуків приміщень адвокатів та порушення адвокатської таємниці не тільки збереглась у 2017 році, а й стрімко набрала обертів. Така практика стала «популярною» серед всіх без винятку правоохоронних органів, хоча перше місце за цим списком зайняла Генеральна прокуратура України, крім того, ця тенденція поступово охопила всі регіони України.

З приводу порушень гарантій адвокатської діяльності під час проведення обшуку до НААУ звернулись адвокати Коротюк М.Г., Лисенко С.М., Бусель А.А., Іскізаров О.М., Пляка С.В., Люшик В.В., Косянчук В.В., адвокатське об'єднання «Дімікандум», Семенов В.І., Вороненко Т.М., Тарасюк С.М., Литвин О.О., Гончаров М.В., Руднiва І.В., Мудра І.А., Пришедько О.Л., Головачова Л.М.

Вказані випадки мають досить «типовий» набір порушень. Рада адвокатів регіону про проведення обшуку повідомляється безпосередньо перед самим початком проведення процесуальної дії, що унеможливлює своєчасне прибуття її представників, або не повідомляється взагалі. Під час обшуку вилучаються документи, пов'язані зі здійсненням адвокатської діяльності, комп'ютерна техніка, флеш-накопичувачі, особисті мобільні телефони адвокатів, які містять адвокатську таємницю, у тому числі листування адвоката з клієнтом. Як правило, слідчі правоохоронних органів виходять за межі, визначені в ухвалі слідчого судді про дозвіл на проведення обшуку, вилучаючи речі та документи, дозвіл на вилучення яких судом не надавався. Відомі випадки, коли слідчі приховують від слідчого судді факт того, що проведення обшуку буде відбуватись у приміщенні саме адвоката, уникаючи таким чином «зайвого» судового контролю.

На початку 2018 року до НААУ надійшли повідомлення про чергові порушення під час проведення обшуків від адвокатів Оніщенко О.В., Сивовни Ю.В., Лозовського П.А., Гаврилюка В.В., Тулейбича А.А., Хегай О.Б., що мають вищезазначений характер.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ ДІЇ ЩОДО АДВОКАТІВ

Яким чином ще можливо отримати інформацію від адвоката (розкрити адвокатську таємницю), якщо не проводити обшук? Зазвичай провівши негласні слідчі дії стосовно адвоката, прослухавши телефонні розмови з клієнтом та переглянувши його листування. Держава не забезпечує гарантій збереження адвокатської таємниці, що зводить нанівець надання правової допомоги. Адвокати дуже часто помічають втручання сторонніх осіб у спілкування з клієнтом, їхню переписку. Правоохоронні органи найчастіше це здійснюють з порушенням законодавства і не надають обґрунтування та санкціонування судом проведення таких заходів.

У вересні 2013 року оперуповноважений в особливо важливих справах УБОЗ ГУМВС України в м. Києві Чалий О.П. погрожував захиснику Юлії Шестакової вилученням без дозволу суду чи прокуратури документів. Також він звернувся до Деснянського районного суду м. Києва з клопотанням про дозвіл застосування стосовно адвоката негласних слідчих (розшукових) дій. У клопотанні оперуповноважений навмисно не повідомив, що особа, до якої будуть застосовуватися негласні слідчі дії, є адвокатом.

У грудні 2015 року представники СВ Шевченківського РУ та СБ м. Києва незаконно провели оперативно-роз-

шукові дії щодо адвоката Горошинського О.О. та в обхід закону отримали доступ до адвокатської таємниці.

У 2016-2017 роках НААУ з приводу здійснення негласних слідчих дій повідомляли адвокати Бабенко Р.В., Боряк Г.Л., Ярмола О.В., Демченко Ю.В., Іскізаров О.М. Офіційно встановити законність чи незаконність проведення негласних слідчих дій під час їх здійснення практично неможливо, оскільки правоохоронні органи у відповідь на такі звернення повідомляють, що сам собою характер таких дій обумовлює те, що факт їх проведення не підлягає розголошенню, при цьому посилаючись на положення статті 253 КПК України, відповідно до якого особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих дій, мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій.

Слід відмітити, що здебільшого працівники правоохоронних органів, звертаючись до суду з клопотанням про дозвіл на негласні слідчі дії, наприклад прослуховування мобільного телефону, не зазначають у клопотанні навіть номер мобільного телефону, обмежившись посиланням на IMEI, та достовірно не повідомляють, кому саме належить телефонний пристрій, таким чином санкціонуючи прослуховування будь-якого телефону.

ДОПИТИ АДВОКАТІВ

Ще один «надійний» спосіб розкрити адвокатську таємницю – це допитати адвоката. Так, у вересні 2013 року старший слідчий в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України Бугаєнко С.В. викликав адвоката на допит як свідка у справі, де адвокат був захисником. Слідчий перешкоджав адвокату здійснювати свою професійну діяльність, а також бажав отримати відомості, які стали відомі адвокату у процесі кримінального провадження. На звернення НААУ до Генеральної прокуратури України була отримана відповідь про те, що в діях слідчого порушень вимог КПК України, а також порушень професійних прав адвоката, зокрема в перешкоджанні йому здійснювати адвокатську діяльність, не допущено.

У листопаді 2013 року начальник слідчого відділу Сімферопольського міського управління підполковник міліції Сищенко Д.М. намагався допитати в рамах кримінального провадження адвоката Ветрова А.В. без дотримання відповідних процесуальних процедур та з порушенням статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». На звернення НААУ до Генеральної прокуратури України була отримана відповідь, в якій повідомлено, що, викликаючи Ветрова А.В. на допит, слідчим не допущено порушення вимог статті 23 Закону України «Про адвокатуру та ад-

вокатську діяльність», а тому доводи щодо втручання посадових осіб у професійну діяльність адвокатів не підтвердились.

У вересні 2014 року старший о/у СБНОН Дзержинського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області майор міліції Губський А.М. організував втручання правоохоронних органів у приватне спілкування адвоката Євгена Ріяка з клієнтом, розсекречення протоколу про зняття інформації з каналів зв'язку. Прокуратура міста Харкова повідомила, що негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з втручанням у приватне спілкування підозрюваного Литвинюка А.Б., здійснювалися на підставі та на виконання ухвали слідчого судді Апеляційного суду Харківської області від 15.05.2014 про дозвіл на проведення вказаних дій, який отримано у встановленому законом порядку, тобто фактично прослухову-

вались телефонні розмови клієнта з адвокатом, а не адвоката з клієнтом, а отже, порушення не було.

У листопаді 2014 року старший слідчий Головного слідчого управління СБУ Левик П.О. викликав адвоката Колосюк М.В. для допиту як свідка в кримінальному провадженні, в якому зазначений адвокат є захисником на підставі договору про надання правової допомоги.

У грудні 2015 року слідчий Генеральної прокуратури України А. Глушко викликав адвоката Бурякову М.Є. на допит як свідка у кримінальному провадженні.

У січні 2016 року слідчий прокуратури міста Києва О. Неділько викликав адвокатів для допиту як свідків у кримінальному провадженні стосовно Корбана Г.О.

У лютому 2016 року старший слідчий Генеральної прокуратури України Григоришин Р.М. допитав як свідка адвоката Сергія Вілкова з метою тиску та отримання даних, що становлять адвокатську таємницю.

Протягом 2016 року про спробу допитати їх як свідків з обставин, що стали відомі у зв'язку з професійною діяльністю НААУ, повідомило 6 адвокатів, а у 2017 році – 8. Звичайно, ці цифри не відображають справжню картину, що склалась, оскільки далеко не всі адвокати повідомляють про подібні випадки НААУ.

У відповідь на скарги НААУ щодо очевидної неприпустимості цих дій органи досудового розслідування відповідають, що обставини, з приводу яких намагаються допитати адвоката, не стосуються інформації, отриманої ним у зв'язку з професійною діяльністю, хоча це не відповідає дійсності.

Разом з тим такий допит використовується слідчими для зміни процесуального статусу адвоката на свідка, що виключає його подальшу участь у кримінальному провадження як захисника.

ПОРУШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ

У жовтні 2014 року Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» доповнено частинами шостою та сьомою, відповідно до яких подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці.

У самому ж Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» адвоката зобов'язують подавати інформацію про вчинення злочинної діяльності щодо фінансування тероризму щодо свого клієнта – розкривати адвокатську таємницю. Але клієнт звернувся до адвоката за захистом або адвоката призначено державою особі, яка підозрюється у вчиненні злочину, пов'язаного з фінансуванням тероризму або легалізацією доходів. То чи забезпечує держава захист такій людині, якщо адвокат замість того, щоб захищати, «зливає» відповідно до вимог закону свого клієнта? Цей же Закон зобов'язує адвоката повідомляти інформацію про свої підозри щодо діяльності осіб, або їхні активи, якщо є підстави вважати, що вони пов'язані зі злочином, визначеним у день виникнення підозри або достатніх підстав для підозри. Невиконання зазначених вимог адвокатом тягне за собою кримінальну відповідальність. Адвокату, який здійснює захист у кримінальному проваджені, може бути щось відомо про діяльність його клієнта. Втім, чи етично виконувати вимоги закону в таких випадках? Відомо, що така ситуація є не лише в Україні, законодавство європейських країн також містить аналогічні норми, хоча професійна спільнота наголошує на проблемі.

РОЗКРИТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ІНШИМИ ОСОБАМИ

Окрім перелічених способів намагання розкрити адвокатську таємницю, є багато й інших кричущих фактів порушення адвокатської таємниці. Дуже часті випадки, коли під час відвідування слідчих ізоляторів, колоній працівники цих установ не лише проводять огляд речей адвоката, а й «перевіряють», які саме документи несе адвокат і чи мають вони стосунок до кримінального провадження, тобто таким чином порушують адвокатську таємницю. Розташування «клітки», де тримається ув'язнений під час спілкування з адвокатом у слідчому кабінеті СІЗО, на достатньо великій відстані від столу адвоката, для того щоб розмовляли голосно і розмову можливо було прослухати. Двері, які щільно не закриваються в слідчих кабінетах, теж дають змогу прослуховувати спілкування адвоката та клієнта. Проводяться ремонти, де встановлюються великі оглядові вікна, щоб спостерігати за роботою адвоката. Встановлюються прослуховуючі пристрої в кабінетах, в яких адвокати надають правову допомогу клієнту. Порушення адвокатської таємниці відбувається і зі сторони конвою, коли адвокат передає під-

захисному документи, конвой намагається «з'ясувати», що в цих документах написано. Порушення адвокатської таємниці здійснюється центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги Міністерства юстиції під час вимагання надання звітів адвокатами особам, які не є адвокатами. Громадські організації, членами яких є адвокати, втручаються в діяльність адвоката, вимагаючи від нього пояснень своєї позиції, надання документів, що є адвокатською таємницею, та привласнення собі функцій кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатів, які діють відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

ВТРУЧАННЯ В ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ АДВОКАТА

Частішають випадки, коли працівники правоохоронних органів з метою впливу на правову позицію адвоката звертаються зі скаргами про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Така ж практика поширена і серед суддів. Часто лунають погрози, що буде відповідне звернення, хоча підставою є лише те, що адвокат не погоджується з позицією прокурора або суду. Ось лише декілька прикладів.

У 2014 році судді Шевченківського районного суду м. Києва звернулися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії відповідного регіону щодо адвоката Колесник Г.М. у зв'язку з тим, що, зайнявши категоричну позицію незгоди зі стороною обвинувачення, адвокат своїми діями начебто завдавала шкоди клієнту. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів Київської області відмовила в задоволенні скарги. Пізніше відповідно до рішення суду клієнта було виправдано.

У грудні 2015 року заступник прокурора Черкаської області С. Овчаренко здійснив тиск на адвоката шляхом подання скарги до КДКА. У лютому 2016 року громадянином Гуляєвим Р.О. здійснювався тиск на адвоката Абдуллаєву-Мартіросян І.Х., вчинення перешкод в її діяльності шляхом безпідставних звернень до КДКА та ВКДКА.

Здійснення тиску з боку працівників РНБО на адвоката Дорошенко К.К. полягає в ненаданні відповідей на адвокатський запит та постійному направленні скарг до КДКА.

Загалом звернення до дисциплінарних органів адвокатури зі скаргою є доволі розповсюдженим елементом тиску на адвоката, який використовують як правоохоронці, так і самі судді.

Слід підкреслити, що регіональні КДКА не повинні бути інструментом під час захисту сумнівних інтересів скаржників. Як приклад – справа адвоката Олега Веремієнка.

На обґрунтування позиції Дисциплінарної палати КДКА Київської області щодо відкриття дисциплінарного провадження проти адвоката О. Веремієнка викладено таке: «16 лютого 2017 р. до КДКА Київської області надійшов лист слідчого в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України з викладенням обставин справи. У володінні адвокатів проводився обшук. До них виїхали чотири представники Комітету захисту прав адвокатів Ради адвокатів міста Києва. Від Комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності прибув адвокат О. Байдик, який, знаходячись за місцем процесуальної дії, проводив її фіксування. Однак слідом приїхав адвокат О. Веремієнко, який на місці уклав договір про надання правової допомоги та під час його виконання поводився провокаційно, виривав пакети з доказами з рук слідчого, викликав поліцію, заявив, що слідчі вчиняють пограбування адвокатського офісу. На думку скаржника, такою поведінкою адвокат порушив етичні правила професії». З цим погодилась Голова Дисциплінарної палати Є. Лісніченко. Виявляється, що провокативність дій адвоката полягала у викликах ним поліції, заявах про те, що слідчий вчиняє пограбування адвокатського офісу, оскільки вилучає речі без ухвали слідчого судді!

Ще одним прикладом є справа адвоката Ганни Боряк, якій КДКА Київської області зупинила права на заняття адвокатською діяльністю за зверненням Ірпінського міського суду Київської області. Пізніше рішення КДКА було скасоване рішенням ВКДКА.

Дисциплінарний проступок адвоката полягав у тому, що вона начебто залишила клієнта без правової допомоги в залі суду. Однак обставини цієї справи були такими. Від самого початку судового розгляду справи адвокат наполягала на відводі головуючого у зв'язку з його некомпетентністю та демонстративною упередженістю щодо результатів розгляду справи. Після того як суддя, в черговий раз грубо порушуючи професійні права адвоката, ігноруючи клопотання сторони захисту, не дав можливості завершити всі процесуальні дії з метою якнайшвидшого ухвалення обвинувального вироку та взяття клієнта під варту, адвокат Г. Боряк, погодивши це з клієнтом, покинула залу судового засідання, заявивши, що зараз відбува-

ється не судовий процес, а шоу. З урахуванням наявних обставин у цій конкретно взятій ситуації така поведінка адвоката була цілком виправдана та являла собою елемент стратегії захисту. У результаті принципової позиції клієнта адвоката було виправдано, а сам клієнт звернувся до Дисциплінарної палати із заявою про відсутність будь-яких порушень його прав з боку адвоката, проте зазначені доводи дисциплінарним органом адвокатури було проігноровано.

Вказана ситуація набула гучного розголосу в адвокатській спільноті, а тому для її обговорення 23 травня 2017 року була організована публічна дискусія на тему «Чи потрібно захищати адвокатів від органів адвокатського самоврядування», у якій взяли участь, у тому числі, і представники КДКА Київської області, що ухвалила рішення про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю адвокату Боряк Г.Л.

Під час дискусії виявились і інші, не менш цікаві подробиці. Так, дисциплінарною палатою за наслідком розгляду матеріалів дисциплінарного провадження стосовно іншого адвоката до Національного антикорупційного бюро України були скеровані матеріали з метою притягнення цього адвоката до кримінальної відповідальності. Пізніше ця інформація була офіційно підтверджена Головою КДКА Київської області.

АДВОКАТИ НЕ РІВНІ У СВОЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЯХ ЗІ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ

Відповідно до закону адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості. Втім, ці засади є тільки декларативними і порушуються не лише на практиці, але й на рівні нормативних і навіть законодавчих актів. Так, відповідно до статті 21 Закону України «Про попереднє ув'язнення» адміністрація місць попереднього ув'язнення зобов'язана створити необхідні умови для роботи слідчого, прокурора, слідчого судді та суду, яка пов'язана з провадженням у кримінальній справі. Відповідні умови для здійснення захисту та надання правової допомоги ув'язненим адвокатами не створюються.

Адвокати змушені працювати в умовах, які можна прирівняти до нелюдського поводження: тривалі чекання клієнта, які відбуваються на вулиці в будь-які погодні умови (дощ, мороз, спека тощо), кабінети не обігріваються, заборона проносити воду, заборона проносити документи в пакетах, що створює незручності та неможливості заносити копії кримінальних проваджень, матеріалів адвокатського досьє, які можуть складати декілька десятків томів, жахливі антисанітарні умови,

відсутність робочих туалетів, якими можуть скористатися адвокати, грубість зі сторони персоналу.

Під час доступу до суду прокурори та слідчі проходять, пред'явивши посвідчення, а адвокат при цьому повинен стояти в черзі на реєстрацію. Таке ставлення до адвокатів ще на порозі суду демонструє дискримінацію їх як учасників процесу. Нерівне ставлення до учасників процесу і неповага до захисників проявляється і в самих залах судових засідань, в яких часто відсутні столи для сторони захисту, але є стіл для прокурора (наприклад, Святошинський районний суд м. Києва), або столи дуже різні: у прокурора дуже новий і гарний великий стіл, а для захисників ставлять стіл, який залишився в суді як спадок з часів Радянського Союзу.

У судах не виконуються умови нормативних актів, якими передбачено наявність кімнати для адвоката, дуже часто суди відкривають кімнати для адвокатів безоплатної правової допомоги, що ставить у різні умови інших учасників процесу.

Дуже часто адвокати не повідомляються або невчасно повідомляються про судові засідання. Такі порушення призводять до порушення розумних строків розгляду справ у суді, ухвалення рішень без участі захисника, коли це є обов'язковим, порушення права підсудного на захист. Судді приймають всі матеріали, які подає прокурор, та приєднують їх до обвинувального акта, викликають всіх заявлених свідків; подання ж доказів стороною захисту при цьому ставиться на обговорення, так само як і виклик свідків, що свідчить про приниження судом ролі сторони захисту та надання невиправданих привілеїв прокурору в судовому процесі. Так само відбувається і з експертизами: якщо вони проведені за постановою слідчого, то суд їх приймає, а якщо стороною захисту, то суд виносить на обговорення питання прийняття або відхилення такої експертизи. Кримінальним процесуальним кодексом не передбачено надання обвинувального акта стороні потерпілого, що фактично призводить до порушення права потерпілого підтримувати обвинувальний акт або заперечувати проти нього. Звичайно, потерпілий, його адвокат мають право ознайомитися з матеріалами кримінальної справи в суді, але це відбувається вже після підготовчого засідання, на

якому сторона потерпілого не має рівних прав з іншими учасниками кримінального провадження. Нерівні права в адвоката як захисника і на досудовому слідстві. Адвокатам не надаються для ознайомлення матеріали кримінального провадження, дуже часто просто «неможливо знайти», в кого саме з групи слідчих чи прокурорів вони знаходяться, не врегульовано порядок такого ознайомлення, адвокат не може застати прокурора чи слідчого на робочому місці і для того, щоб ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, адвокату інколи доводиться декілька днів «виловлювати» слідчого/прокурора. Дуже часто слідчі відмовляються брати клопотання та направляють адвоката до канцелярії, що затягує строки їх розгляду, адже з канцелярії воно потрапляє до слідчого лише через декілька днів. Вимоги адвокатів, скарги та заяви дуже часто розглядаються за правилами Закону про звернення громадян. Відкриваючи матеріали справи, сторона обвинувачення не надає доступу учасникам процесу до речових доказів. Бувають випадки, коли прокурори відмовляються приймати матеріали, які відкриваються сторонам адвокатом. Прокурори дуже часто дозволяють собі заходити до кабінетів суддів, а судді цьому потурають, що суперечить вимогам Кодексу суддівської етики, які з метою забезпечення неупередженості судді забороняють їхнє спілкування з одною стороною процесу у відсутності іншої сторони.

НЕНАДАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА АДВОКАТСЬКІ ЗАПИТИ

Ненадання відповіді на адвокатський запит – це не лише порушення гарантій адвокатської діяльності, але й форма прояву нерівного становища адвоката в процесі, порушення права на захист та показник формування не правової держави, а держави з поліцейськими рисами. Звернення з адвокатським запитом є способом отримання доказів. Слідчі та прокурори не обмежені в такому способі. Адвокати дуже часто позбавлені можливості зібрати докази, оскільки відповіді на їхні запити не надаються або ж надаються відписки, які не містять необхідної інформації. Ненадання відповідей на адвокатські запити відбувається дуже часто. Суди взагалі нехтують цією нормою та розглядають адвокатські запити як клопотання сторін у процесі або як звернення громадян.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ

Незважаючи на законні гарантії права на захист, посадовці досить часто їх порушують або створюють видимість, що такий захист здійснено, тобто вчиняють імітацію захисту.

Затриманим особам оперуповноваженими чи слідчими не роз'яснюється право на вибір адвоката, не надається можливості запросити адвоката, якого він бажає бачити своїм захисником, а не якого призначила держава, не створюється можливості зв'язатися з адвокатом та запросити його для отримання правової допомоги. Трапляються випадки, коли призначений державою адвокат надає правову допомогу, а адвокат, який прийшов здійснити захист за угодою з клієнтом або його рідними, не допускається до затриманої особи. Інколи центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги не повідомляються або повідомляються із запізненням про затримання особи.

Так, у жовтні 2013 року слідчий СВ Київського РВ ПМУ УМВС України у Полтавській області Сипко Р.О. не поінформував центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, чим грубо порушив права особи на захист. Також слідчим з метою залякування та тиску на адвоката Валентину Буглак щодо обраної нею правової позиції захисту було відкрито кримінальне провадження під час здійснення адвокатом адвокатської діяльності. При цьому слідчий знехтував приписами статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» про те, що забороняється втручання у правову позицію адвоката.

Адвокатам, які прибули здійснити захист затриманої особи, часто не надаються матеріали кримінального провадження для ознайомлення, не надається можливість підготуватися до процесуальної дії. Адвокатам дуже часто під час проведення слідчих, процесуальних дій з клієнтом не надається можливість конфіденційного спілкування з клієнтом, а якщо й надається, то це може бути вбиральня (туалет) або ж коридор, сходова клітка тощо. Слідчі залякують і вмовляють затриманих осіб відмовитися від адвоката.

Нещодавно такий випадок відбувся з адвокатом А. Мамалигою, який уклав договір на надання правової допомоги з родичем ув'язненого, але останній за «вмовлянням» слідчого подав заяву, що боїться залишатися наодинці з адвокатом. У результаті адвокату довелось докладати багато зусиль для того, щоб провести конфіденційну бесіду з клієнтом. Адвокатів не допускають до клієнта.

Так, у квітні 2015 року старший слідчий СВ Дніпровського РУ ГУМВС України в м. Києві Лисенко Г.В. не допустив адвоката В'ячеслава Пєскова до клієнта під час проведення слідчих дій. Знову в квітні 2015 року слідчий ГСУ МВС України Радкевич О.Ю. не допустив адвоката Мітітел Р.В. до проведення обшуку у клієнта.

У квітні 2015 року адвокату Ірині Івановій здійснювались перешкоди у здійсненні адвокатської діяльності під час надання правової допомоги клієнту. У лютому 2016 року слідчий СУ КР ГСУ ФР ДФС України Даніч С.О. не допустив адвоката Лесю Дубчак до проведення обшуку та надання правової допомоги клієнту. Дуже часто трапляються випадки недопущення адвокатів до клієнта в ІТТ та СІЗО, переховування клієнта

від адвоката, ненадання інформації про те, де клієнт утримується. Так, у листопаді 2013 року посадові особи Менської виправної колонії № 91 неодноразово перешкоджали адвокату Блохіній Н.В. здійснювати свою професійну діяльність, зокрема в можливості спілкуватися та зустрічатися з підзахисним.

Є випадки недопуску адвоката до клієнта на тих підставах, що угода укладена не з самим клієнтом, який утримується під вартою, а з його рідними. У багатьох судах «клітки», в яких тримаються ув'язнені особи, замінено на пластикові, але дуже часто такі конструкції є звуконепроникними, що унеможливлює спілкування адвоката зі своїм клієнтом. Крім того, в судах не забезпечується конфіденційне побачення з клієнтом: навіть якщо суди задовольняють клопотання адвоката про необхідність конфіденційного спілкування, воно відбувається в присутності конвою, який відмовляється відійти навіть на три метри. Особливо гостро це питання стоїть, коли адвоката призначають на окрему процесуальну дію і адвокат не знає ані обставин провадження, ані позиції клієнта. Фактично у випадках призначення адвоката на окрему процесуальну дію це є лише «декларативним» захистом, оскільки адвокат позбавлений можливості ознайомитися з матеріалами кримінального провадження та підготуватися до процесуальної дії.

Є і більш жорсткі форми прояву нерівних процесуальних можливостей адвоката в процесі шляхом заборони збирати докази, яка проявляється у відкритті кримінальних проваджень стосовно адвокатів, які опитували відповідно до Кримінального процесуального кодексу потерпілих та свідків сторони обвинувачення, – таким діям правоохоронні органи давали оцінку як здійснення тиску або погрози.

Ще одним прикладом порушення права на захист є недопуск адвоката на обшук, що є досить розповсюдженим явищем. Незважаючи на закріплені у статті 59 Конституції України гарантії права кожного на правову допомогу та навіть на лист самої Генеральної прокуратури України № 0416-36 вих.82окв-16 від 22.02.2016 до керівників місцевих прокуратур за підписом заступника Генерального прокурора України Ю. Севрука, в якому висловлена дуже чітка позиція щодо неприпустимості порушення права на захист шляхом недопуску адвоката до участі у проведенні слідчих дій та зобов'язано керівників прокуратури на місцях, вживати заходів, спрямованих на усунення таких порушень, посадові особи органів досудового розслідування продовжують протиправну практику порушення права на захист.

Про такі випадки регулярно повідомляється НААУ. За період 2016-2018 років з цього приводу до НААУ звернулись адвокати Тодоренко В.В., Коротюк М.Г., Веснін С.О., Капран Р.В., Братцева Н.С., Чишинський Р.В., Лук'янова Н.М., Потапов М.О., Василишин Р.М.

ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Враховуючи політичну обстановку в нашій країні, адвокатам доводиться захищати винних в розгоні Майдану, осіб, які визнані попередньою владою, люстрованих осіб, терористів та сепаратистів, депутатів та осіб, які зазнають суспільного осуду. Ототожнення адвокатів з клієнтами відбувається не лише зі сторони громадян, ЗМІ, а навіть слідчі та прокурори, судді зневажливо ставляться до адвокатів, які здійснюють захист цих осіб. Адвокати наголошують, що законом заборонено ототожнювати адвоката та клієнта, що судді повинні поважати права адвокатів та ставитись до їхніх клієнтів толерантно і не допускати порушення основоположних прав і свобод людини.

Ототожнення адвоката з клієнтом органом досудового розслідування призводить до порушення інших, встановлених законом гарантій адвокатської діяльності. Так, надання правової допомоги клієнту деякими слідчими розцінюється як співучасть адвоката у злочині, що призводить до виклику адвоката на допит як свідка, а в деяких випадках до оголошення адвокату підозри у вчиненні злочину. При цьому як об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, що було вчинено адвокатом, на думку слідства, вказується «надання юридичних порад, консультування, представництво інтересів особи» та інші передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» види юридичних послуг.

З цих самих підстав слідчі ініціюють проведення обшуків приміщень, що перебувають у володінні адвоката, та під приводом отримання доказів «злочинної діяльності» вилучають документи, пов'язані з адвокатською діяльністю.

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

Реалізація кожним права на справедливий судовий розгляд передбачає наявність незалежної судової системи і незалежної від держави та ризиків кримінального переслідування професії адвоката. У контексті принципу незалежності адвокатури та забезпечення якісної правової допомоги кожній людині гостро постають питання перегляду концепції системи безоплатної правової допомоги, яка не повинна зазнавати втручання держави. Органи адвокатського самоврядування встановили критерії якості надання правової допомоги та самі покликані регулювати свою професію.

Безперечно, створення механізму забезпечення правовою допомогою особи з перших годин затримання є революційним на тлі того, що залишилося у спадок від Радянського Союзу, але порівняно з іншими дер-

жавами цей механізм потребує вдосконалення, у першу чергу через порушення прав людини та гарантій адвокатської діяльності.

Коли адвокатура стає сильнішою, правоохоронні органи намагаються силою вплинути на адвоката, а Міністерство юстиції України, яке адмініструє систему безоплатної правової допомоги, ставить адвокатів у фінансову залежність – нерівний розподіл справ, надання окремим адвокатам доручень у резонансних справах, які стануть для них потім «піаром», вибірковий розподіл «улюбленим» адвокатам справ, які краще оплачуються, невключення в оплату роботи адвоката тих видів правової допомоги, яка невигідна державі: відвідування слідчих ізоляторів, збирання доказів, захист клієнта від катувань та фальсифікації справ (звернення із заявами про злочин, представництво клієнта як потерпілого тощо), оскільки адвокат може лише спростовувати докази. Таким чином, особи, винні в порушенні прав людини, не притягуються до відповідальності.

СИЛОВЕ ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Крім насильства та перешкоджання професійній діяльності адвокатів, існують і спроби силового втручання в роботу органів адвокатського самоврядування. Так у 2014 році, представниками радикальних угруповань була здійснена спроба зриву з'їзду адвокатів України, що могло мати наслідком блокування подальшої роботи всіх органів адвокатського самоврядування в державі.

31.07.2018 група радикально налаштованих молодиків увірвалось до приміщення Секретаріату Національної асоціації адвокатів України, де в цей час проходило засідання Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, присвячене нападу на адвоката Рибіна В.В. представниками цього ж угруповання, у зв'язку з його діяльністю по наданню правової допомоги. Скандуючи провокаційні гасла, ці особи фізично заблокували приміщення, намагаючись зірвати проведення засідання. При цьому, присутня у цей час поліція повністю бездіяла, лише спостерігаючи за хуліганськими діями.

Також, народний депутат України Ігор Мосійчук на власній сторінці у мережі «Фейсбук» розповсюдив заклики до втручання в роботу органів адвокатського самоврядування, а саме дисциплінарної палати м. Києва, засідання якої призначено на 02.08.2018 шляхом проведення у цей день його пікетування. В такий спосіб народний депутат України мав намір вплинути на ухвалення рішення незалежного органу адвокатури. Ці заклики представника законодавчої гілки влади були підхоплені представниками радикальних політичних угруповань, що розпочали закликати до фактичного силового захоплення та блокування як дисциплінарної палати м. Києва так й Секретаріату Національної асоціації адвокатів України взагалі.

В результаті, 02.08.2018 група радикально налаштованих активістів знов увірвалось до приміщення Секретаріату НААУ, зірвавши засідання дисціплінарної палати. Правопорушники фактично захопили в полон членів дисциплінарної палати, заблокувавши їм вихід з приміщення та в такий спосіб протиправно позбавивши волі, утримували членів органу адвокатського самоврядування на протязі двох годин. Поліція, яка також в цей час знаходилась у приміщенні НААУ, знов ж таки, жодним чином не намагалась завадити вчиненню кримінального правопорушення, ігноруючи вимоги щодо вжиття заходів реагування та фактично сприяла нанесенню тілесних ушкоджень присутнім адвокатам.

ВИСНОВКИ

Порушення прав адвокатів в Україні в 2013-2018 роках набуло критичного загрозливого стану та констатує відсутність в Україні верховенства права. Ризики та погрози адвокатам через їхню професійну діяльність набувають все більшого поширення. Можна говорити, що сьогодні в Україні професія адвоката є професією, небезпечною для життя.

Через порушення прав адвокатів порушуються і права людини, яка по суті є незахищеною від держави. Вбачається, що основною причиною та джерелом порушення прав адвокатів є правоохоронна система. Невизнання правоохоронними органами та судом професійних прав адвоката як незалежної та гарантованої Конституцією та законами України професійної діяльності носить постійний та системний характер, що призводить до порушення її гарантій.

Зі свого боку Рада адвокатських та правових товариств Європи (ССВЕ) зверталася до Президента України, Прем'єр-міністра України та в. о. Генерального прокурора України із закликом розслідувати порушення прав та гарантій адвокатської діяльності.

Держава повинна забезпечити реалізацію права людини на правову допомогу та створити необхідні умови для реалізації державних гарантій професійної адвокатської діяльності.

Якщо ми втратимо найбільш демократичний інститут у країні – адвокатуру, ми втратимо і державність.

ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ КОМІТЕТОМ ЗАХИСТУ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ НААУ

У відповідності до ст. 45 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» на НААУ покладені повноваження щодо захисту прав адвокатів та забезпечення гарантій адвокатської діяльності. З метою реалізації покладених повноважень, в структурі НААУ утворено Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, який діє у відповідності до свого Положення.

Згідно з Положенням про Комітет, основними завданнями Комітету є:

– Участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у галузі захисту прав та інтересів адвокатів, забезпечення гарантій адвокатської діяльності.

– Виявлення, облік, аналіз і систематизація випадків порушення професійних прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності, які відбулись на території України. – Здійснення профілактичної роботи, яка направлена на попередження порушень прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності.

– Створення і систематичне вдосконалення необхідних заходів оперативного реагування при порушенні законних прав та інтересів адвокатів, а також гарантій адвокатської діяльності.

– Оперативне реагування на кожне звернення адвоката, яке стосується діяльності Комітету. 3.2.6. Представництво інтересів адвокатів у правоохоронних органах, органах державної влади, підприємствах, установах, організаціях різних форм власності, судах, громадських об'єднаннях.

– Вжиття відповідно до чинного законодавства України, від імені Ради адвокатів України, заходів щодо усунення державними органами та органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами порушень професійних прав та гарантій адвокатської діяльності; внесення пропозиції щодо усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущенних порушеннях.

– Проведення роз'яснювальної роботи серед адвокатської спільноти, щодо способів та практики самостійного захисту своїх прав та гарантій адвокатської діяльності.

– Інформування адвокатської спільноти та громадськості щодо розгляду питань, які віднесені до компетенції Комітету.

– Вивчення думки адвокатської спільноти щодо стану дотримання прав адвокатів та забезпечення гарантій адвокатської діяльності і прийняття її до уваги у своїй роботі.

– Аналіз додержання законності правоохоронними органами під час проведення слідчих дій відносно адвоката.

– Контроль, аналіз та прогнозування стану справ щодо порушення професійних прав адвокатів в Україні, своєчасне інформування керівництва Ради адвокатів України.

– Участь у розгляді та підготовці пропозицій Комітету щодо вдосконалення організації захисту інформації, яка становить державну, адвокатську, комерційну, банківську або іншу таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію.

– Участь у розробці та реалізації системи заходів, які проводяться у взаємодії з правоохоронними органами щодо захисту життя, здоров'я, честі, гідності, майна адвокатів і членів їх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій.

– Організація роботи телефону «гарячої лінії» Ради

адвокатів України, забезпечення оперативного опрацювання інформації, що надходить, а також вжиття необхідних заходів реагування щодо порушення прав адвокатів.

-Забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в галузі захисту прав адвокатів у частині запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним із здійсненням адвокатської діяльності, участь в укладанні у встановленому законом порядку договорів з органами адвокатського самоврядування інших держав.

– З метою узагальнення практики рад адвокатів регіонів щодо складання протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 2123 КУпАП, та забезпечення однакового застосування норм права, які регулюють відповідальність за неправомірну відмову в наданні інформації на запит адвоката, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності: аналіз усіх протоколів про адміністративні правопорушення, рішень про відмову у складанні протоколів про адміністративні правопорушення, складених Радами адвокатів регіонів, постанов судів прийнятих за результатами розгляду протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 2123 КУпАП;

– підготовка висновків для Ради адвокатів України про скасування рішень Рад адвокатів регіонів щодо відмови у складанні протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 2123 КУпАП.

За наслідком систематизації випадків порушень прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, Комітетом було сформовано основні види таких порушень та відповідну практику заходів реагування в межах повноважень.

ВБИВСТВО

1. Офіційне звернення НААУ через засоби масової інформації до суспільства, правоохоронних органів та Президента. Особиста участь членів Комітету у кримінальних провадженнях щодо насильства до осіб, які здійснюють професійну діяльність. Публікації у ЗМІ, організація прес конференцій та інших публічних заходів.
2. Письмове звернення на адресу Генерального прокурора України з проханням взяти хід досудового слідства під особистий контроль.
3. Повідомлення міжнародних правничих організацій.
4. Забезпечення контролю представників НААУ над ходом досудового слідства.
5. Взяття Комітетом питання під контроль.
6. Фіксування випадку для статистичної звітності.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

1. Запровадження роботи «гарячої лінії» Комітету з метою оперативного реагування.
2. Запровадження роботи онлайн форми повідомлення адвоката про порушення прав та професійних гарантій.
3. Письмове звернення до органів прокуратури вищого рівня з вимогою про проведення перевірки обґрунтованості кримінального переслідування.
4. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення з боку службових осіб органу досудового слідства – звернення з повідомленням про кримінальне правопорушення до правоохоронних органів.
5. Взяття Комітетом питання під контроль.
6. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
7. Фіксування випадків для статистичної звітності.

ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО АДВОКАТА У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВИКОНАННЯМ НИМ СВОЇХ ПРОФЕСІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

1. Оперативне реагування на кожен випадок застосування фізичного насильства щодо адвоката. Правовий аналіз ситуації, особисті виїзди членів Комітету на звернення адвокатів з приводу таких фактів.
2. Запровадження роботи онлайн форми повідомлення адвоката про порушення прав та професійних гарантій.
3. Оперативне реагування за он лайн звернення з приводу фактів застосування фізичного насильства.
4. Письмові звернення до правоохоронних органів з повідомленням про кримінальне правопорушення.
5. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
6. Взяття Комітетом питання під контроль.
7. Особиста участь членів Комітету у кримінальних провадженнях щодо фізичного насильства.
8. Систематизація випадків порушень професійних прав, зокрема, застосування фізичного насильства, співпраця із структурами ООН, підготовка матеріалів із перекладом на англійську мову для доповіді на заході ООН у Женеві. Напрацювання системи та механізму міжнародного захисту професійної діяльності в Україні.

9. Фіксування випадків для статистичної звітності.

ПОГРОЗИ АДВОКАТУ

1. Фіксація випадків погроз адвокату у зв'язку із його правовою позицією у справі через публічні звернення до Комітету або через он-лайн форму.
2. Створення системи заходів у співпраці із адвокатом, що звернувся, спрямованих на захист його професійних прав та інтересів.
3. Письмове звернення до правоохоронних органів з повідомленням про кримінальне правопорушення.
4. У випадку розпочатого кримінального провадження, письмове звернення до правоохоронних органів з проханням вжиття заходів особистої безпеки.
5. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
6. Фіксування випадку для статистичної звітності.

ЗНИЩЕННЯ МАЙНА АДВОКАТА

1. Фіксація випадків знищення майна адвокатів у зв'язку із здійсненням ними своїх професійних обов'язків.
2. Створення системи заходів у співпраці із адвокатом, що звернувся.
3. Звернення через засоби масової інформації з метою інформування суспільства та адвокатської спільноти про такий факт.
4. Письмове звернення до правоохоронних органів з повідомленням про кримінальне правопорушення, а у разі вже розпочатого кримінального провадження за заявою потерпілого, звернення до органів прокуратури (Генерального прокурора, прокурорів областей, міст Києва та Севастополя) з вимогою взяття ходу досудового слідства під особистий контроль.
5. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
6. У співпраці із Всеукраїнською професійної спілкою адвокатів розробка проекту компенсації вартості втраченого майна..
7. Фіксування випадку для статистичної звітності.

ОБШУКИ У ПРИМІЩЕННЯХ АДВОКАТА

1. Прийняття та фіксація звернено адвокатів та правоохоронних органів у співпраці з РамК щодо обшуків у адвокатів..
2. У разі своєчасного повідомлення Комітету, виїзд представника Комітету на місце процесуальної дії.
3. У разі виявлення в діях правоохоронців ознак кримінального правопорушення – письмове звернення Комітету з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення.
4. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету
5. Формування системи правового реагування на проведення обшуків у адвокатів, та рекомендацій для регіональних Рад,.
6. Фіксування випадку для статистичної звітності.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ ДІЇ

1. Письмове звернення до правоохоронних органів.
2. Проведення роз'яснювальної роботи у адвокатському середовищі щодо питань інформаційної безпеки та захисту конференційної інформації від втручання сторонніх осіб.
3. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету..
4. Фіксування випадку для статистичної звітності.

ДОПИТ АДВОКАТА У ЯКОСТІ СВІДКА

5. Фіксація звернень до Комітету з приводу процесуального повідомлення адвоката, який налає правову допомогу Клієнту у кримінальному провадженні для його допиту у якості свідка з мето його виведення із справи.
6. Аналіз ситуації, та формування стратегії захисту професійних прав адвоката
7. Письмове звернення до правоохоронних органів з вимогою утриматись від вчинення кримінального правопорушення, що полягає у допиті адвоката з питань, які стали відомі йому у зв'язку з наданням правової допомоги.
8. Звернення до правоохоронних органів з повідомленням про кримінальне правопорушення.
9. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
10. Круглі столи за участі представників правоохоронних органів, та сумісна розробка позиції щодо допиту адвоката. Процесуальні повідомлення..
11. Фіксування випадку для статистичної звітності.

ВТРУЧАННЯ В ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ АДВОКАТА

1. Круглі столи на науково-практичні конференції з приводу даного питання..
2. Формування правової стратегії недопущення втручання у правову позицію адвоката та гарантій незалежності професійної діяльності.
3. Звернення до правоохоронних органів.
4. За наслідком розгляду звернення Комітету правоохоронними органами та надання відповіді, в залежності від ситуації, додаткові письмові звернення Комітету.
5. Публічні виступи, звернення до самоврядних адвокатський органів.
6. Фіксування випадку для статистичної звітності.

НЕНАДАННЯ ВІДПОВІДІ НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

1. Запровадження роботи онлайн форми повідомлення адвоката про порушення прав та професійних гарантій.
2. Формування позиції Комітету у частині механізму притягнення до різних видів відповідальності у зв'язку із порушенням професійних прав адвокатів.
3. Звернення до ради адвокатів регіону з проханням про складення протоколу про адміністративне правопорушення щодо посадової особи.
4. Фіксування випадку для статистичної звітності.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

info@unba.org.ua

(044) 392-73-71

(044) 392-73-70

Київ,вул. Борисоглібська,
буд. 3, 2 поверх

Партнер НААУ:

Партнер НААУ:

unba.org.ua
2018